

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra ázijských štúdií

BAKALÁRSKA DIPLOMOVÁ PRÁCA

**Vplyv Politiky jedného dieťa na vzdelanie žien
v Číne**

Impact of the One-child policy on women's education in China

OLMOUC 2021 Anežka Pitoňáková

Vedúci diplomovej práce: Bc. Martin Lavička, M.A.

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že predložená práca je mojím autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetku literatúru a ostatné pramene, z ktorých som počas spracovávania čerpala, riadne citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry a prameňov.

V Olomouci dňa:

Podpis:

Anotácia

Bakalárska práca sa zaoberá vplyvom Politiky jedného dieťaťa na vzdelanie žien v Číne. Čitateľ je najskôr oboznámený s historickým kontextom populačnej politiky, takisto ako aj vývojom postavenia žien v spoločnosti a ich situáciou vo vzdelaní. Následne je na základe oficiálnych čínskych dát vypracovaná analýza vývoja žien vo vzdelaní po zavedení populačnej politiky. Z výskumu vyplýva, že hoci po roku 1979 došlo k vyrovnaniu nerovnosti medzi pohlaviami vo vzdelaní v rámci celej krajiny, vplyv populačnej politiky sa odzrkadlil hlavne v urbánnych oblastiach, zatiaľ čo v rurálnych oblastiach sa na zvýšení počtu žien vo vzdelaní podieľali primárne iné faktory ako zavedená populačná politika, ktorá vo väčšine prípadov prehĺbila silno zakorenené tradičné postavenie žien v spoločnosti.

Počet znakov: 93 959

Kľúčové slová: Čína, populačná politika, politika jedného dieťaťa, vzdelanie, džendrová rovnosť, ženy, konfucianizmus

Abstract

This bachelor thesis examines the impact of the One Child Policy on women's education in China. The reader is first introduced to the historical context of the population policy, as well as the evolution of women's status in society and their educational situation. Subsequently, an analysis of the development of women's educational attainment after the introduction of the Population Policy is carried out, based on official Chinese data. The research provided shows that although there was a levelling out of gender inequalities in educational attainment across the country after 1979, the impact of the population policy was mainly reflected in urban areas, while in rural areas the increase in women's educational attainment was primarily due to factors other than the introduction of the population policy, which in most cases reinforced the strongly entrenched traditional position of women in society.

Keywords: China, population policy, One-child policy, education, gender equality, women, confucianism

Pod'akovanie

Týmto chcem poďakovať vedúcemu mojej bakalárskej práce, Bc. Martinovi Lavičkovi, M. A., za všestrannú pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky a takisto za trpezlivosť a ochotu, ktorú mi v priebehu vypracovania práce venoval.

Obsah

Zoznam skratiek	7
Edičná poznámka	8
Úvod.....	9
Metodológia.....	10
Zhrnutie literatúry.....	10
1. Vývoj Politiky jedného dieťaťa ako súčasť populačnej politiky v ČLR.....	12
1.1. Populačná politika v ČLR do roku 1979	12
1.2. Politika jedného dieťaťa	13
1.2.1. Dopady politiky jedného dieťaťa	15
2. Postavenie žien v tradičnej čínskej spoločnosti	19
2.1. Vzdelanie žien v rámci tradičnej čínskej spoločnosti.....	21
2.2. Začiatok verejného vzdelávania žien a jeho vývoj v 20. storočí	23
3. Situácia žien vo vzdelaní po zavedení populačnej politiky v roku 1979	25
3.1. Negramotnosť	25
3.2. Primárne vzdelanie	28
3.3. Sekundárne vzdelanie	30
3.4. Terciárne vzdelanie.....	33
Zhrnutie vývoja vzdelania	37
4. Politika jedného dieťaťa a iné faktory ovplyvňujúce vzdelanie žien v Číne	38
4.1. Politika jedného dieťaťa	38
4.2. Ekonomické reformy	39
4.3. Urbanizácia	40
4.4. Povinná 9-ročná školská dochádzka.....	41
4.5. Programy na podporu vzdelávania žien.....	42

Záver.....	43
Resume	44
Zoznam prameňov a literatúry	45
Zoznam grafov	51

Zoznam skratiek

CELPRC – Zákon o povinnom vzdelávaní (*Compulsory Education Law of People's Republic of China*)

CPRC – Ústava ČLR (*Constitution of People's Republic of China*)

ČLR – Čínska ľudová republika (*People's Republic of China*)

EGRC – Vzdelávanie dievčat vidieckej Číny (*Educating Girls of Rural China*)

HNP – Hrubý národný produkt (*Gross national product*)

KSČ – Komunistická strana Číny

MHSV OSN – Ministerstvo hospodárstva a sociálnych vecí Organizácie Spojených Národov (*United Nations Department of Economic and Social Affairs – UN DESA*)

NBSC – Národný štatistický úrad Číny (*National Bureau of Statistics of China*)

RMB – Čínsky juan

Edičná poznámka

V bakalárskej práci je na prepis čínskych názvov a mien použitá čínska štandardná transkripčia pinyin (v slovenskej transkripcii tiež *pchin-jin*), pre zjednodušenie je použitá bez tónových značiek.

Úvod

Diskriminácia žien vo vzdelaní je diskutovanou témou už dlhé desaťročia. Hoci sa situácia žien vo vzdelaní všeobecne v uplynulých rokoch zlepšila, stále existujú krajiny, v ktorých pretrváva určitý skepticizmus nielen voči potrebe vzdelania ženského pohlavia, ale aj emancipácie žien ako takej. Postavenie žien v čínskej spoločnosti bolo ovplyvnené hlboko zakorenenou konfuciánskou ideológiou, ktorá je ešte dnes citeľná v niektorých častiach krajiny, primárne tých rurálnych. Na základe tejto ideológie zdôrazňujúcej submisívnosť ženského pohlavia boli ženám odoprené možnosti nielen na vzdelanie či prácu, ale všeobecne na rovnocenné postavenie v spoločnosti s mužmi. Situácia sa postupne menila s pádom poslednej čínskej dynastie, kedy sa v Číne objavili náznaky potreby vzdelania žien. Výrazná zmena prišla po založení ČLR kedy vplyvný Mao Zedong začal propagovať myšlienky rovnocennosti žien. Napriek tomu sa však aj potom prejavila silne zakorenená tradičná čínska kultúračo sa v spoločnosti odzrkadlilo aj počas implementácie populačnej politiky a to výrazným nepomerom pohlaví v počte narodených detí. Politika jedného dieťaťa býva práve pre tento faktor často kritizovaná a považovaná za faktor prehlbujúci diskrimináciu žien v čínskej spoločnosti. Cieľom tejto práce je však poukázať na pozitívny vplyv populačnej politiky na ženské pohlavie, a to primárne v oblasti vzdelania.

Prvá kapitola práce sa zaoberá historickým kontextom v rámci zavedených populačných politík, s bližším konkretizovaním Politiky jedného dieťaťa. V kapitole sú zahrnuté aj sociálne dopady spomínanej politiky, so zameraním na dopady na ženské pohlavie. V druhej kapitole je popísané postavenie žien v tradičnej čínskej spoločnosti, vplyv konfucianizmu a ďalších tradičných hodnôt podporujúcich rodovú diskrimináciu v čínskej spoločnosti. Kapitola obsahuje bližšie zoznámenie so situáciou žien vo vzdelaní od dôb cisárskej Číny až do 21. storočia. V nasledujúcej časti je poskytnutý prehľad zastúpenia oboch pohlaví vo všetkých stupňoch vzdelania spracovaný na základe dát z Čínskeho štatistického úradu a v neposlednom rade práca obsahuje objasnenie vplyvu populačnej politiky a iných faktoroch, ktoré sa súčasne podieľali na zmene počtu žien vo vzdelaní.

Metodológia

Bakalárska práca pozostáva z dvoch hlavných častí. V prvej časti je na základe literatúry a odborných článkov bližšie popísaný historický vývoj populačnej politiky takisto ako aj vývoj vnímania žien v spoločnosti od cisárskej Číny po súčasnosť.

Druhá časť práce sa venuje konkrétnemu skúmaniu stanovenej hypotézy: „*Politika jedného dieťaťa prispela k zvýšeniu počtu žien vo vzdelaní a dopomohla k zníženiu rodovej nerovnosti vo vzdelaní.*“ Pri skúmaní sú používané dáta z Populačného cenzusu ČLR z roku 2010, ktorý je verejne dostupný na stránkach Štatistického úradu ČLR. Výber zdroja dát bol uskutočnený na základe faktu, že Populačný cenzus ČLR z roku 2010 je najnovší verejne prístupný cenzus, ktorý zahŕňa komplexné dáta o všetkých stupňoch vzdelania a zastúpenie mužského a ženského pohlavia so získaným stupňom vzdelania ako všeobecne tak aj v jednotlivých administratívnych celkoch. Cenzus je zložený zo vzorky 1,3 miliardy obyvateľov všetkých etnických menšín. Primárne dáta boli osobne spracované do jednotlivých grafov. Pri analýze spracovaných grafov bola použitá metóda komparácie, na základe ktorej boli následne vyvodené závery vo vzťahu ku stanovenej hypotéze.

V druhej časti je takisto analyzovaná miera vplyvu populačnej politiky na zlepšenie situácie žien vo vzdelaní rovnako ako aj iné faktory ovplyvňujúce tento pozitívny jav. Argumenty sú podložené výskumami iných autorov, ktorý sa zaoberali problematikou súvisiacou s objektom skúmania tejto bakalárskej práce.

Zhrnutie literatúry

Kontroverzná populačná politika bola predmetom skúmania veľkého množstva autorov.

Croll vo svojej knihe *China's One-child Policy* (1985) skúma pozadie Politiky jedného dieťaťa a jej odlišné zavádzanie v urbánnych a rurálnych oblastiach na začiatku 80. rokov. Populačnej politike sa venujú aj Whyte a Parish v 9. kapitole ich knihy *Urban Life in Contemporary China* (1984), kde opisuje kampane zo začiatku 70. rokov namierené na zníženie pôrodnosti a ich zavádzanie v mestských častiach Číny. Z iného uhla opisuje Politiku jedného dieťaťa Greenhalgh v knihe *Just One Child: Science and Policy in Deng's China* (2008), v ktorej prezentuje obraz debaty špecialistov na čínsku populáciu, predpovedajúcich závažné problémy spojené so zavedením politiky.

Množstvo autorov sa tiež zameriava na poukázanie zvýšeného nepomeru pohlaví narodených detí podporeného Politikou jedného dieťaťa a ich nežiadúcich dopadov. Táto

tematika sa objavuje napríklad v práci Coale a Banister *Five Decades of Missing Females in China* (1994), či Cai a Lavelly *China's Missing Girls: Numerical Estimates and Effects on Population Growth* (2003), v ktorých autori skúmajú dopady politiky v rámci nerovnosti pohlaví vrcholiace fenoménom chýbajúcich dievčat. Všeobecné sociálne dopady, ako napríklad utajovanie či zrieknutie sa detí, nútené potraty, problém nedostatku žien v sobášnom veku a iné, popísal na reálnych životoch ľudí v Číne Manninen vo svojom diele *Secrets and Siblings: The Vanished Lives of China's One-Child Policy* (2019).

Ku téme tejto práce je samozrejme potrebná aj literatúra zameraná na otázku vzdelania žien. Túto tému riešil vo svojej publikácii *Gender and Education in China: Gender Discourses and Women's Schooling in the Early Twentieth Century* (2007) Bailey, ktorý poskytol prehľad o vývoji žien vo vzdelaní po páde dynastie Čching až do vzniku ČĽR. O historickom vnímaní žien vo vzdelaní informuje stručne aj Rosenlee v kapitole *The Question of Female Literacy and the Virtue of Women's Speech*, v knihe *Confucianism and Women* (2006).

V súčasnosti je Politika jedného dieťaťa veľmi skúmanou témou v rôznych sférach, či sa jedná o dopad na štruktúru rodiny ako takej, spomínané problémy s preferenciou jedného pohlavia, ekonomické dopady na rodinu a iné. Vplyv populačnej politiky na vzdelanie žien je však stále oblasťou, ktorá nie je dostatočne preskúmaná. Z tohto dôvodu som sa rozhodla zamerať svoju bakalársku prácu práve na túto otázku.

1. Vývoj Politiky jedného dieťaťa ako súčasť populačnej politiky v ČLR

Politika jedného dieťaťa je najvýznamnejšou a najznámejšou populačnou politikou v Číne, ktorej dôsledky ovplyvňujú životy ľudí až dodnes. Bola založená na presvedčení, že budúca prosperita krajiny závisí práve od zníženia počtu obyvateľov (Wasserstrom 1984, s. 345). Problém vysokého počtu obyvateľov sa však v Číne vyskytoval už pred zavedením spomínanej politiky a týmto spôsobom bola základom na zavedenie oficiálnej politiky, ktorou sa populácia Číny riadila.

1.1. Populačná politika v ČLR do roku 1979

Populácia v ČLR sa od založenia republiky v roku 1949 vyvíjala rôzne. V roku 1949 tvorilo čínsku populáciu približne 540 miliónov obyvateľov. Populácia postupne narastala, keďže aj Mao Zedong¹, vtedajší predseda KSC², na začiatku svojej vlády podporoval myšlienku čo najvyššieho počtu obyvateľstva, ktorý by prispel k zlepšeniu ekonomickej a sociálnej situácie krajiny (Clarke 2015). V jednom zo svojich najznámejších výrokov z roku 1949 vyhlásil: „Je dobré, že má Čína veľkú populáciu. Aj keby sa počet obyvateľov zvýšil niekoľkonásobne, krajina by bola plne schopná nájsť riešenie a tým riešením je produkcia“ (Marks 2017, s. 309). V roku 1953 bol vládou predložený návrh na plánované rodičovstvo (Qu 1988), ktorému sa však nekládla veľká pozornosť. Neskôr úpadok v počte obyvateľov zapríčinila kampaň „Veľký skok vpred“³, počas ktorej v dôsledku politiky KSC zomrelo hladom a podvýživou 20 až 30 miliónov ľudí (Fairbank 1998, s. 604). Po neúspešnej kampani došlo v krajine k „baby boomu“ obyvateľstva. Podľa Národného štatistického úradu v Číne populácia v roku 1970 presiahla 800 miliónov obyvateľov (NBS 1999). Napriek rapídne sa zvyšujúcej populácii, čínska ekonomika kvôli Kultúrnej revolúcii⁴ v roku 1966 stagnovala a poľnohospodárska výroba nebola dostačujúca na pokrytie potrieb obyvateľstva. Práve skutočnosť, že vysoký počet obyvateľov začal prevyšovať množstvo dostupných zdrojov

¹ V čínskom originále 毛泽东 Mao ZeDong – čínsky komunistický revolucionár, ktorý bol zakladateľom ČLR a následne jej vodcom až do roku 1976.

² Komunistická strana Číny – hlavná politická strana krajiny, ktorá je pri moci od založenia ČLR v roku 1949.

³ 大跃进 Da yue jin – *Veľký skok vpred* bola ekonomická a sociálna kampaň ČLR v rokoch 1958–1960, ktorej účelom bol rýchly ekonomický nárast a zabezpečenie ekonomickej a technologickej nezávislosti od iných vyspelejších krajín. Výsledkom kampane bola však devastácia ekonomiky a rozsiahly hladomor.

⁴ 文化大革命 Wenhua dageming – *Kultúrna revolúcia* taktiež známa pod názvom Veľká proletárska kultúrna revolúcia bola politická kampaň v rokoch 1966–1976. Cieľom hnutia bolo definitívne odstrániť zo spoločnosti kapitalizmus a upevniť moc KSC.

viedlo politikov a členov KSC k tomu, aby sa začali zaoberať otázkou zníženia pôrodnosti a zmenšenia veľkosti rodín.

Populačná politika začala byť efektívna v roku 1971, keď aj sám Mao Zedong, ktorý z počiatku nepodporoval ideu populačnej politiky, vyhlásil, že je za potreby, aby bol vývoj populácie kontrolovaný (Marvalova 2018, s. 6). Hlavnou myšlienkou kampane sa stal výrok: „Jedno dieťa je príliš málo, dve sú akurát, tri sú priveľa“ (Zhang 2017, s. 143). Neskôr predstavitelia Výboru pre plánované rodičovstvo⁵ na čele s KSC začali oficiálne propagovať slogan „Neskôr, dlhšie, menej“⁶. Ako spomína Zhang a Goza, zámerom čínskej vlády bolo prostredníctvom tejto kampane plánovaného rodičovstva propagovať medzi pármí myšlienku neskoršieho manželstva, dlhšieho časového intervalu medzi jednotlivými deťmi a nakoniec aj menšieho počtu detí v rodine (Zhang a Goza 2006, s. 152). Hoci bola populačná politika tejto kampane založená na dobrovoľnej báze, čínskej vláde sa vďaka nej podarilo výrazne znížiť tempo rastu populácie. „Miera pôrodnosti klesla z 5,7 v roku 1969 na 2,7 v roku 1978“ (Chen a Fang 2019, s. 4). Avšak aj napriek demografickým úspechom spomínanej kampane mal vývoj počtu obyvateľov aj naďalej stúpajúcu tendenciu, a to v dôsledku veľkého množstva obyvateľov narodených v minulosti, ktorí sa dostali do reprodukčného veku. Týmto spôsobom počet obyvateľov aj naďalej rástol pričom do konca desaťročia sa veľkosť čínskej populácie vyšplhala na hodnotu jednej miliardy (Greenhalgh 2008, s. 74).

1.2. Politika jedného dieťaťa

Po smrti Mao Zedonga v roku 1976 sa k moci dostal Deng Xiaoping⁷, ktorý už počas predošlých rokov zastával myšlienku plánovaného rodičovstva (Zhang 2017, s. 144). Po tom ako v roku 1978 prevzal vedenie v zemi, bola jedným z jeho hlavných cieľov modernizácia krajiny, ktorá zahrňovala zlepšenie ekonomickej situácie obyvateľstva v Číne. Podľa správy z World Bank čínska vláda plánovala do roku 2000 skoro štvornásobne zvýšiť ročný príjem na obyvateľa (World Bank 1985, s. 36). Deng Xiaoping pritom zdôrazňoval dôležitosť zníženia počtu obyvateľstva, ktoré by mohlo byť kľúčové pre dosiahnutie týchto ekonomických cieľov. (Zhu 2003, s. 463)

⁵ Pôvodne v čínskom jazyku 国家计划生育委员会 Guojia Jihuashengyu Weiyuanhui

⁶ Originálne znenie v čínskom jazyku 晚稀少 wan xi shao

⁷ V pôvodnom čínskom znení 邓小平 Deng Xiaoping – vedúca osobnosť v ČLR v rokoch 1978–1997. Okrem zavedenia známej populačnej politiky sa zaslúžil o ekonomický rozvoj krajiny zavedením ekonomickej reformy v roku 1978, ktorá krajine umožnila otvoriť sa obchodu so západnými krajinami.

Prvotným plánom vlády v roku 1978 bolo zaviesť politiku dvoch detí (Greenhalgh 2008, s. 90). Vzhľadom na zverejnené dáta vekovej štruktúry obyvateľstva, ktoré predpokladali ďalší „baby boom“ v polovici 80. rokov, spôsobený Kultúrnou revolúciou, sa vláda rozhodla odkloniť od prvotného plánu a presadiť myšlienku „ideálne jedno, najviac dve“ (Greenhalgh 2008, s. 86). Politika jedného dieťaťa bola verejnosti predstavená v roku 1979, v Ústave ČLR sa oficiálne objavila v roku 1982 a podľa nej mali „rovnako muž aj žena povinnosť praktizovať plánované rodičovstvo“ (CPRC 1982, čl. 49).

K dosiahnutiu populačného cieľa vláda ČLR poskytovala priamy prístup ku antikoncepčným prostriedkom. V zákone ČLR o populácii a plánovanom rodičovstve⁸ sa spomína, že ľudia v reprodukčnom veku budú oboznámení o možnostiach vykonávania sterilizačných zákrokov, či potratov, a takisto budú informovaní o používaní antikoncepčných prostriedkov, ktoré budú poskytované zadarmo (Zhonghua renmin gongheguo renkou yu jihua shengyu fa 2005). V rámci presadzovania plánovaného rodičovstva medzi obyvateľmi bolo dodržiavanie nariadení odmeňované lepšími pracovnými ponukami, vyššími mzdami, či podporou od štátu. Na druhej strane, tí ktorí tieto zákony nedodržiavali, nielenže nemali prístup k týmto výhodám, ale mohli byť dokonca sankciovaní za nepovolené dieťa (Zhang 2020). Spočiatku zákony v rámci plánovaného rodičovstva platili na celonárodnej úrovni pre všetkých obyvateľov ČLR, neskôr však boli podľa stanovených podmienok postupne udelené výnimky. Podľa ministra pre plánovanie populácie Zhang Weiqinga sa udelené výnimky vzťahovali až na 64,1 % celkového počtu obyvateľov. Medzi tieto výnimky patrili napríklad príslušníci etnických menšín, obyvatelia rurálnych oblastí v prípade, že ich prvé dieťa bolo dievča, alebo páry, v ktorých boli obaja partneri jedináčikovia (Xing 2008). Týmto spôsobom sa striktné nariadenia populačnej politiky vzťahovali len na tretinu celkového obyvateľstva. Kvôli negatívnym dopadom populačnej politiky na sociálne zloženie obyvateľstva, však v roku 2016 vláda ČLR oficiálne ukončila platnosť Politiky jedného dieťaťa a nahradila ju Politikou dvoch detí, ktorá už bez výnimiek umožňovala všetkým párom mať dve deti. V máji 2021 prišla do platnosti Politika troch detí.

⁸ 中华人民共和国人口与计划生育法 Zhonghua renmin gongheguo renkou yu jihua shengyu fa – zákon bol prijatý v roku 2001

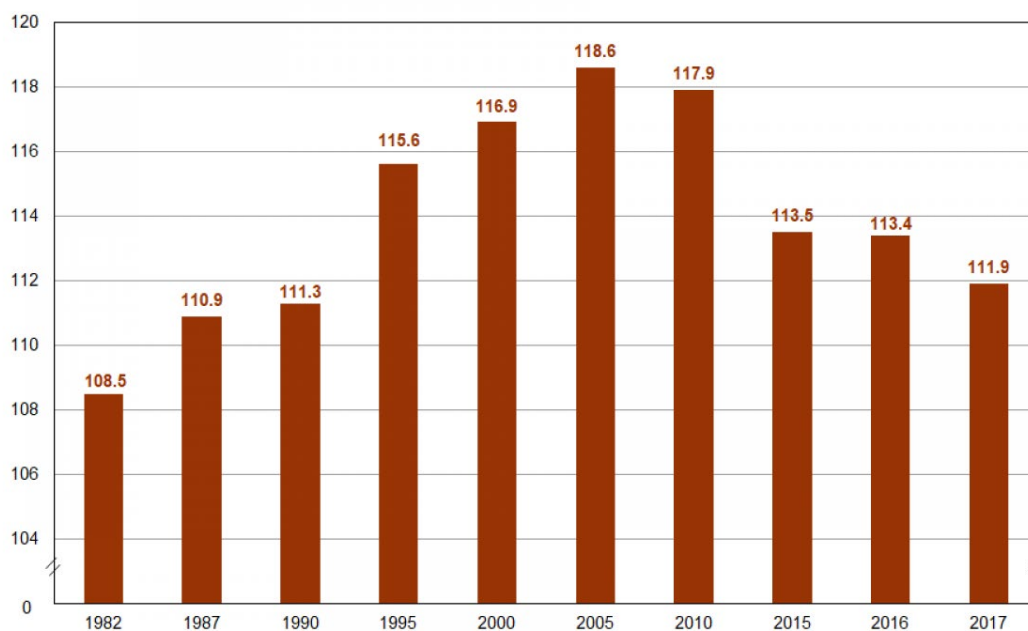
1.2.1. Dopady politiky jedného dieťaťa

Plánované rodičovstvo bolo úspešným prostriedkom pre dosiahnutie cieľa, ktorý si Čínska vláda v rámci zníženia miery pôrodnosti stanovila. Na druhej strane však táto politika v značnej miere negatívnym spôsobom ovplyvnila štruktúru obyvateľstva v Číne. Síce sa miera pôrodnosti zavedením populačnej politiky intenzívne znižovala, zároveň sa zvyšovala aj priemerná dĺžka života (China Power 2016). Následkom toho Čína v posledných rokoch čelí problematike rapídne starnúceho obyvateľstva, ktoré je jedným z najzávažnejších dopadov populačnej politiky. Podľa správy z MHSV OSN⁹ sa očakáva, že do roku 2040 sa počet obyvateľov nad 60 rokov zvýši dvojnásobne až na 28 % (UN DESA 2013, s. 14). S tým úzko súvisí aj deficit pracovnej sily, na ktorej práve toto starnúce obyvateľstvo závisí.

Nepomer v počte mužov a žien, respektíve chlapcov a dievčat, je ďalším z neželaných dopadov populačnej politiky v Číne. V čínskej spoločnosti bolo odjakživa preferované mužské pohlavie nad ženským, čo sa odrazilo aj práve počas spomínanej populačnej politiky. V 80. rokoch boli v Číne predstavené ultrazvukové zariadenia, ktoré umožňovali prenatalnú pohlavnú identifikáciu, na základe ktorej dochádzalo ku zámerným interrupčným zákrokom v prípade nežiadaneho pohlavia (Zeng a kol. 1993, s. 291). Boli to práve interrupcie a sterilizačné procesy, ktoré sa v značnej miere podieľali na nerovnomernom vývoji v počte narodených chlapcov a dievčat. Z tohto dôvodu boli v roku 1986 ultrazvuky, vykonávané za účelom predčasného odhalenia pohlavia, oficiálne zakázané (Shi a Kennedy 2016, s. 1022).

⁹ Ministerstvo hospodárstva a sociálnych vecí Organizácie Spojených Národov

Graf 1 Pomer pohlaví pri narodení v rokoch 1982 – 2017 (počet mužov na 100 žien)

Zdroj: Unicef

Aj napriek historickým štatistikám, ktoré indikujú silné tradičné preferencie mužského pohlavia v čínskej spoločnosti, bol pomer narodených chlapcov a dievčat od založenia ČLR do zavedenia populačnej politiky v roku 1979 pomerne stály (Li a kol. 2011, s. 1538). Pomer pohlaví¹⁰ sa štandardne pohybuje v rozmedzí 103 až 107 mužov na 100 žien. Z grafu č. 1 je zrejmé, že práve po zavedení populačnej politiky sa tento pomer postupne odchyľoval od normálu a do roku 2005 dosiahol vrchol, kedy bol pomer medzi mužským a ženským pohlavím väčší než 118, čo v skutočnosti predstavuje o 25 miliónov viac mužov ako žien vo veku do 20 rokov (Hesketh 2011, str. 759).

Abnormálne prevyšujúci počet chlapcov nad dievčatami nebol zapríčinený len spomínanými interrupčnými zákrokmi. Infanticída¹¹ bola ďalším spôsobom, ktorým sa ľudia snažili vyhnúť ženským potomkom. Shi a Kennedy vo svojej práci uvádzajú, že v 80. a 90. rokoch boli úmrtia novonarodených detí ženského pohlavia až trojnásobne pravdepodobnejšie ako u mužského pohlavia (Shi a Kennedy 2016, s. 1023). Na základe týchto praktík, prispievajúcich k abnormálnemu nepomeru v počte mužov a žien sa v Číne rozšíril fenomén takzvaných „missing girls“, teda chýbajúcich dievčat.¹² Podľa

¹⁰ Pomer pohlavia je definovaný ako počet mužov na 100 žien.

¹¹ Názov pre zámerné usmrtenie dieťaťa.

¹² Pojmom „missing girls“, alebo „chýbajúce dievčatá“ sa označovali dievčatá, ktoré v rámci pomeru pohlaví neboli zaznamenané, a ktorých absencia vytvárala nerovnomerný pomer pohlaví.

Coale bol práve vyššie spomenutý rozdiel v úmrtí novonarodených detí v spojení s rozdielom v nerovnomernom pomere pohlaví pri narodení zodpovedný za približne 29 miliónov týchto „chýbajúcich“ dievčat v Číne (Coale 1991, str. 522).

Dôležitým faktorom, ovplyvňujúcim pomer pohlaví v Číne a takisto zodpovedný za spomenutý fenomén „chýbajúcich dievčat“ sú aj nenahlásené pôrody. Ľudia, ktorí porušovali nariadenia vlády spojené s populačnou politikou často za účelom vyhnutia sa sankciám za nepovolené dieťa nenahlasovali ilegálne pôrody (Banister 1994), pričom sa vo väčšine prípadov znovu jednalo o ženské pohlavie. Toto nelegálne praktizovanie malo za následok viac ako len zásluhu na nerovnomernom pomere v počte pohlavia. Pokiaľ dieťa po narodení nebolo zaregistrované, nebol mu vydaný ani registračný dokument, v Číne známy pod oficiálnym názvom hukou¹³. Bez tohto dokumentu človek nemal vlastnú identitu, na základe ktorej stáli možnosti získania vzdelania, práce, bývania, či povolenia k sobášu (Cheng a Selden 1994, s. 644).

Problematika nerovnomerného počtu narodených detí z hľadiska pohlavia sa v urbánnych a rurálnych častiach Číny vyskytovala v inom rozmedzí. S tým úzko súvisí názor jednotlivých rodín na populačnú politiku a vo veľkej miere ich preferencie v pohlaví na základe kultúrnych a sociálne-ekonomických aspektov. V roku 1987 bol priemerný pomer mužského pohlavia voči ženskému v mestských častiach 108.73, pričom vo vidieckych oblastiach sa pohyboval okolo 111.35 (Hull 1990, s. 67). Rozdiel v urbánnych a rurálnych častiach do veľkej miery súvisí so socioekonomickým zlepšením, modernizáciou a vyšším postavením žien v spoločnosti. Tieto faktory však v značnej miere zasiahli práve urbánne časti, z čoho vyplýva, že zatiaľ čo preferencie mužského pohlavia v urbánnych oblastiach klesli, v silne tradičných rodinách v rurálnych oblastiach aj naďalej zotrvali (Hesketh 2011, s. 759). Na základe tejto skutočnosti sa dalo očakávať využívanie vyššie spomenutých spôsobov, ktorými si práve takéto rodiny zabezpečili, že narodeným dieťaťom bol práve chlapec. Neskôr však týmto rurálnym oblastiam boli udelené výnimky z populačnej politiky, kedy rodiny, kde bolo prvým narodeným dieťaťom dievča, mohli mať deti dve, a to s nádejou, že tým druhým dieťaťom bude chlapec. „Zatiaľ čo predstava dcéry bola pre mnohých rurálnych rodičov atraktívna, mať syna bolo pre nich z hľadiska tradičnej rodiny povinnosťou“ (Snyder 2000, s. 19). V takomto prípade, kedy rodinu tvorili deti oboch pohlaví bola dcéra tradične považovaná len ako výpomoc v domácnosti, zatiaľ čo syn bol primárnym zdrojom finančnej podpory

¹³ V pôvodnom čínskom znení 户口 hù kǒu

pre rodinu. Práve z tohto dôvodu sa dievčatám v rodine nedostávalo rovnakým možnostiam k rozvoju ako chlapcom, keďže rodičia sa vo väčšine prípadov rozhodli vložiť investície práve do vzdelania syna, ktorý by ich následne v starobe dostatočne finančne zabezpečil. Podobne to bolo aj v prípade nezaregistrovaných dievčat, ktoré tieto možnosti k vzdelaniu nemali na základe chýbajúceho registračného dokumentu.

Odhliadnuc od spomínaných negatívnych následkov je nutné spomenúť, že zavedená populačná politika vo všeobecnosti do spoločnosti priniesla aj pozitíva. Znížením počtu obyvateľov a zlepšením ekonomickej situácie sa zvýšila aj kvalita života obyvateľov a to najmä v rámci pracovných a vzdelávacích príležitostí. Na základe znížených finančných výdavkov na starostlivosť o viac detí mali v tomto prípade jedináčikovia v rodine väčšiu šancu získať lepšie vzdelanie a následne lepšie pracovné ohodnotenie. Očakáva sa, že v urbánnych oblastiach, kde preferencie v pohlaví už neboli dôležitým faktorom, sa možnosti vzdelania rozšírili aj pre dievčatá. Podľa Milwertz „mestské ženy reagovali na politiku tým, že sa snažili o „pestovanie dokonalého dieťaťa“, ktorému je poskytované každé možné vzdelanie, mimoškolské a materiálne výhody, bez ohľadu na to, akého pohlavia dieťa bolo“ (Milwertz 1997, s. 122).

2. Postavenie žien v tradičnej čínskej spoločnosti

Je obecné známe, že silná patriarchálna štruktúra v čínskej spoločnosti prevládala po stáročia. Je postavená na základe hlavného propagovaného filozoficko-náboženského prúdu v Číne, ktorým je konfucianizmus, a ktorý je známy práve presadzovaním mužského pohlavia nad ženským. Aj tento smer bol faktorom, ktorý prispel k nadmieru nerovnocennému pohľadu na postavenie mužského a ženského pohlavia v spoločnosti. „Konfucianizmus bol už v 30. rokoch minulého storočia podľa západného učenia považovaný za sexistickú a patriarchálnu ideológiu zodpovednú za potláčanie žien v Číne“ (Rosenlee 2006, s. 16).

V dominujúcej filozofii čínskej spoločnosti sa veľký dôraz kladie na zachovanie rodovej línie spojeným s domnienkou, že toto zachovanie je možné len skrz mužskú líniu. Na základe tohto presvedčenia narodenie dievčaťa do tradičnej čínskej rodiny nebolo nikdy tak vítané ako narodenie chlapca. „Keď sa do rodiny narodil chlapec bolo to považované za ‚veľké šťastie‘, pričom pri dievčati sa jednalo o ‚malé šťastie‘“ (Gao 2003, s. 119). S každým ďalším narodením dievčaťa sa v rodine hovorilo o čoraz väčšom nešťastí, a to z dôvodu, že v tradičnej spoločnosti boli uznávané patrilokálne manželstvá, čo znamená, že dievča, ktoré sa obyčajne v dospelujúcom veku vydalo, odišlo do rodiny jej muža, kde slúžila jeho rodičom. Týmto spôsobom pre pôvodnú rodinu už bolo v podstate neúčinné.

Súčasťou konfuciánskeho učenia vo vzťahu k ženám sú aj základné morálne princípy a pravidlá sociálneho správania „Tri poslušnosti a Štyri cnosti“¹⁴, ktorými sa mali riadiť dievčatá a vydaté ženy. „Podľa tejto doktríny sa ženy mali podriaďovať mužom počas všetkých troch štádií ich života, čiže ako dcéry, manželky a matky, pričom hlavným cieľom doktríny bolo zdôrazniť submisivitu ženského postavenia odhliadnuc od ich príbuzenského vzťahu v čínskej spoločnosti“ (Rosenlee 2006, s. 90). V rámci Štyroch cností sa dával dôraz na správanie, morálku, výzor, či zručnosti v domácnosti danej ženy. Tieto morálne zásady reprezentoval najvyšší možný ideál očakávaný od všetkých žien (Wong 1995, s. 347).

Je očividné, že v tradičnej čínskej spoločnosti mala žena oveľa nižšie postavenie ako muž. Podľa spoločenského rozdelenia postavenom na konfuciánskom učení oprávnené miesto pre ženu bolo v rámci rodiny, o ktorú sa mala starať, zatiaľ čo muž mal na starosti záležitosti mimo domácnosti. Žena nemohla aspirovať na vysoké pozície,

¹⁴ V pôvodnom čínskom znení 三從四德 sancong side

angažovať sa v politike, či zasahovať do vecí štátu. Čo sa týka financií, žena nemala právo vlastníť či dediť žiaden majetok, a v prípade, že nejaký majetok vlastnila, po svadbe tento majetok prechádzal do vlastníctva jej muža (Lin 2000, s. 4).

Konfucianizmus v tradičnej čínskej spoločnosti uznáva ženy primárne za účelom reprodukcie. Hlavnou úlohou ženy, ktorá sa vydala do rodiny svojho muža bolo teda porodiť mužského potomka, ktorý by zabezpečil zachovanie rodu. Neschopnosť naplnenia tohto cieľa bolo považované za spáchanie najväčšieho morálneho zločinu, ktorého sa mohla žena dopustiť a dokonca podľa samotného Konfucia mohla byť práve taká žena za tento čin aj odsúdená (Gao 2013, s. 117). Postavenie ženy v rodine sa ale s rôznymi fázami v jej živote menilo. Narodením mužského potomka žena získala status matky, s ktorým bola spájaná povinnosť filiálnej zbožnosti¹⁵, jedna zo základov, na ktorých stálo učenie konfucianizmu. „Po oženeení syna žena získala v rodine významnú formálnu autoritu v pozícii svokry“ (Johnson 1983, s. 10).

Okrem konfucianizmu v tradičnej čínskej rodine zastáva dôležitú funkciu aj kult predkov, založený na presvedčení, že už zomrelí členovia rodiny stále zasahujú do života potomkov, a preto je nevyhnuté, aby im aj po smrti bolo obetované. Obetovanie predkom však bolo výhradne povinnosťou mužského potomka, keďže len on bol pokrvným nositeľom mena a rodu. Mužský potomok hral kľúčovú úlohu aj v tomto prípade, keďže by bez neho bola prerušená línia v uctievaní predkov a oni by tak do pozostalej rodiny priniesli nešťastie (Dicker 2014, s. 30). Ženám zúčastňovanie na uctievaní zomrelých predkov z pôvodnej rodiny nebolo povolené, keďže sa po svadbe žena považovala za príbuznú rodu jej manžela a tým pádom sa mohla zúčastňovať len na obradoch uctievania zomrelých zo strany manžela (Rosenlee 2006, s. 127). Práve uctievanie zosnulých zo strany manžela bolo ukazovateľom trvalého spojenia medzi mužom a ženou, ktoré žene zaručilo trvalé postavenie v manželovom rodokmeni a tým pádom aj legitímne sociálne postavenie (Rosenlee 2006, s. 126). Kult predkov aj v súčasnej dobe zohráva v životoch čínskych obyvateľov veľkú rolu, pričom sa jedná hlavne o obyvateľov rurálnych oblastí. Na základe výskumu o duchovnom živote z roku 2007 bolo zistené, že vyše 70 % populácie stále praktizuje minimálne jednu z činností spojených s uctievaním predkov, pričom väčšinu z tohto percenta populácie, tvoria práve obyvatelia rurálnych

¹⁵ Pôvodne v čínskom jazyku 孝, xiao – odkazuje na povinnosť potomkov (hlavne mužských) prejavovať lásku, úctu a podporu svojim rodičom a iným starším v rodine ako napr. starým rodičom. Povinnosťou detí je poslúchať ich príkazy, poskytovať im starostlivosť a materiálne či finančné prostriedky.

oblastí (Hu 2016, s. 176 – 177). Takisto bolo zistené, že muži sú v priemere viac aktívni v praktizovaní týchto činností ako ženy, čo zodpovedá patriarchálnemu systému v tradičnej čínskej rodine. (Hu 2016, s. 181).

2.1. Vzdelanie žien v rámci tradičnej čínskej spoločnosti

Ženy v Číne boli už tradične považované za submisívne, potláčané a nevzdelané. Podľa konfuciánskej doktríny sa ženy považovali za nehodné a neschopné dosiahnuť vzdelanie. Svedčí o tom aj neslávny výrok, v ktorom sa tvrdí, že „cnosťou ženy je jej nedostatok talentu a znalostí“ (Mao 1984, s. 60), čo naznačovalo, že vyššie literárne a kultúrne vzdelanie poškodzovalo jej morálnu výchovu. Vzdelanie bolo teda jedinečným privilegiom, ktoré však bolo prisúdené len mužom. Tradičné vzdelanie žien bolo limitované na učenie o spoločenskej etike a rodinných tradíciách (Wong 1995, s. 345), v rámci ktorého bolo hlavným cieľom zaručiť, že žena mala základné vedomosti o podstate cnosti, úcte k starším, lojalite a oddanosti voči manželovi a iných žiadaných morálnych vlastností za účelom vytvorenia harmonickej rodiny. Počas základného vzdelania žien bol taktiež kladený dôraz na dôležitosť submisivity mužom a podstata cnostnej ženy a dobrej matky. Dôkazom sú aj didaktické knihy pre ženy, ktoré síce boli napísané vzdelanými ženami, ale podstatou kníh bolo zdôraznenie postavenia žien v roli dcéry, manželky a matky (Rosenlee 2006, s. 96). Vo väčšine prípadov bolo teda vzdelanie žien obmedzené len na to, ktoré mohlo byť využiteľné v domácnosti, a ktoré by slúžilo v prospech spokojnosti ich manželov.

Ako už bolo spomenuté, jediným životným poslaním ženy bolo vydať sa a porodiť potomka. K tomu však nebola potrebná žiadna iná forma vyššieho formálneho vzdelania okrem už spomenutých morálnych základov pre ženy. Práve toto presvedčenie bolo základom pre negatívne stanovisko ohľadom intelektuálneho rozvoja ženy. V niekoľkých knihách o rodinných zásadách sa dokonca vyskytovali zákony o tom, že žena by nemala byť vzdelaná, takisto ako aj názor, že dcéry by nemali čítať klasické knihy alebo sa vzdelávať o histórii (Ho 1995, s. 192). Avšak mnohí intelektuáli sa názoru, že ženy by mali byť bez akéhokoľvek vzdelania, nezastávali. Boli to hlavne dievčatá vo vzdelaných rodinách alebo s vyšším sociálnym statusom, kde bolo zvyčajné, že boli oboznámené zo základmi písania a čítania, obsahom klasických kníh alebo mali možnosť naučiť sa hrať na hudobnom nástroji. Avšak aj napriek týmto vedomostiam nebolo ženské vzdelanie považované za hodnotné, keďže sa ženy nemohli angažovať v záležitostiach vonkajšieho sveta. Význam tohto vzdelania, primárne vzdelávanie sa z klasických kníh,

spočíval v tom, že prostredníctvom neho mohli ženy lepšie pochopiť povinnosti v rámci spravovania domácnosti, svoje postavenie voči rodinným príslušníkom, či konanie cnostných skutkov a tým pádom mohli svoju funkciu zvládať lepšie a dôkladnejšie práve tak ako to stavujú zásady konfuciánskej filozofie.

Talentované ženy, ktoré mali možnosť získať širšie vzdelanie v rámci písania a čítania často vyjadrovali svoje pocity prostredníctvom poézie. Ženská poézia bola vo všeobecnosti kritizovaná hlavne z obáv, žeby žena uprednostňovala písanie poézie na úkor práce v domácnosti. V konzervatívnej spoločnosti mala byť žena skôr cnostne orientovaná ako prehlbovať svoju umeleckú stránku osobnosti (Hu 1995, s. 199). Na druhej strane literárne práce boli primárne záležitosťou mužského pohlavia, keďže práve oni boli formálne vzdelávaní k týmto prejavom, a navyše ich básne boli vo väčšine prípadov založené na propagácii ideálov, na ktorých stála tradičná čínska spoločnosť. V prípade žien šlo však o už spomínané vyjadrovanie pocitov, preto tieto básne neboli verejne publikované a boli považované za nečisté a nepodstatné. Z tohto dôvodu sa ženská poézia vo väčšine prípadov používala len ako prostriedok zábavy pre mužov, prípadne len ako osobný prejav ženy, ktorý však mal ostať výhradne len v jej vlastníctve. Týmto spôsobom žena mohla vyjadrovať svoj talent prostredníctvom poézie, avšak stále si mala uvedomovať svoje postavenie v spoločnosti, a teda nemala sa na základe vlastnej poézie zviditeľňovať a ani sa snažiť prostredníctvom svojich diel dostať na úroveň vzdelaného muža. Rosenlee vo svojej knihe taktiež spomína, že takáto literárne talentovaná žena, ktorá bola prípadne po intelektuálnej stránke vyspelejšia ako iný mužský člen rodiny, bola v rodine skôr považovaná za hanbu ako za hrdosť (Rosenlee 2006, s. 113).

Rozšírené vzdelanie bolo prioritne určené mužskému pohlaviu, keďže práve im bol kladený dôraz na viaanosť synovskou oddanosťou a povinnosťou finančne zabezpečiť a postarať sa o rodičov vo vyššom veku. Rodičia mali preto tendenciu vložiť všetky financie do vzdelania syna, zatiaľ čo pri dcére bola táto investícia považovaná za nezmyselnú, keďže ich dcéra po oddaní do inej rodiny už nijakým spôsobom neprispievala do tej pôvodnej a rodičia z nej nemali žiadny ošoh.

2.2. Začiatok verejného vzdelávania žien a jeho vývoj v 20. storočí

Už vo vrcholnom období dynastie Čching¹⁶ sa v Číne začala presadzovať myšlienka založenia verejných inštitúcií slúžiacich na vzdelávanie žien. Inšpiráciou sa stalo susedné Japonsko, kde začínali byť v tom čase ženy vnímané ako súčasť budovania krajiny a industrializácie (Bailey 2007, s. 32). Formálne vzdelávanie žien v Číne sa začalo už v 19. storočí s príchodom západných misionárov, hlavne kresťanov, ktorí v Číne zakladali misionárske školy, určené primárne ženám (Liu a Carpenter 2005, s. 278). V rámci podpory zvýšenia ženského pohlavia vo vzdelaní bolo vládou dynastie Čching v roku 1907 vzdelanie žien oficiálne zahrnuté do vzdelávacieho systému, vďaka čomu bol aj tomuto pohlaviu umožnený prístup do verejných škôl (Zhang 2014). Hlavným zámerom pre založenie verejných ženských škôl však nebolo zrovnoprávnenie či emancipácia žien a ich rovnocenné postavenie s mužským pohlavím, ale presvedčenie, že vzdelaním sa žena vedela lepšie starať o domácnosť, slúžiť či podporovať svojho manžela a prehĺbovať svoje ženské cnosti v poslušnosti a skromnosti. Fungovanie takýchto škôl bolo založené na takzvanom zmodernizovanom konzervativizme, ktorého princíp spočíval v spojení tradičných zručností a cností s moderným vzdelaním, a práve toto spojenie malo byť následne efektívnym prostriedkom na vytvorenie harmonickej rodiny, sociálneho poriadku a národnej prosperity (Bailey 2007, s. 8). Domácnosť už nebola považovaná za dostatočnú výchovu mladých dievčat, ale bolo to práve verejné vzdelanie, ktoré im malo dopomôcť im svoje predurčené role v domácnosti vykonávať skúsene a efektívne. Moderné školy teda nemali byť považované za možnosť zbaviť sa povinnosti riadiť domácnosť, práve naopak, mali byť pre ženy prostriedkom, vďaka ktorému si zručnosti v domácnosti zdokonalia. Na základe týchto skutočností je zrejmé, že tradičné konfuciánske princípy a morálne zásady boli stále podporované. Takisto inštitúcie trvali na tom, aby študentkami boli ženy dobrých mravov, ktoré by zároveň udržiavali dobrú reputáciu školy. Slúžkam a prostitútkam boli teda tieto školy prísne zakázané.

Verejné vzdelávanie žien si postupom času vyžiadalo v spoločnosti vlnu kritiky. Počas rokov sa ženy začali angažovať aj v iných záležitostiach ako v tých, ktoré boli spojené s domácnosťou a niektoré z nich sa dokonca začali považovať za rovnocenné s mužmi. Modernizácia a veľký vplyv západu zasiahli do života žien a ovplyvňovali ich každodenný život a správanie. Práve snaha o implementáciu západného štýlu života

¹⁶ V pôvodnom čínskom znení 清 Qing – posledná čínska dynastia vládnuca v rokoch 1644-1911

do čínskej spoločnosti vyvolalo v mnohých ľuďoch podporujúcich tradičné hodnoty pohoršenie a domnienky, že takáto forma vzdelávania iba ničí morálku žien. V iných prípadoch boli ženy kritizované za prílišné vzdelanie, ktoré ich obmedzovalo v riadnom riadení domácnosti. Aj z tohto dôvodu mnoho rodín odmietalo poslať svoje dcéry do týchto škôl a naopak zastávali názor, že k správne mu riadeniu domácností im stačí výchova matky v domácom prostredí (Bailey 2007, s. 33 – 49).

Po Májovom hnutí¹⁷ začali na podnety rôznych hnutí za ženskú emancipáciu území Číny otvárať prvé vysoké školy pre ženy. Avšak zmeny v obsahu učiva boli minimálne a stále sa zameriavali a podporovali ideu džendrovo zaujatej spoločnosti (Liu a Carpenter 2005, s. 279). Aj napriek tomu, že v spoločnosti stále pretrvával skepticizmus voči ženskému vzdelaniu (Lepore 2019, s. 19), sa počty študujúcich žien postupne zvyšovali, pričom tieto ženy vo väčšine prípadov pochádzali z urbánnych oblastí. O náraste počtu žien vo vzdelaní svedčí aj fakt, že miera negramotnosti žien narodených v rokoch 1910 – 1930 sa celkovo znížila zo 70 % na 50 % (Shu 2004, s. 314). Na druhej strane, počet negramotných žien z rurálnych oblastí narodených v tom istom období sa pohyboval až nad 90 % (Lavelly a kol. 1990, s. 67).

Od nástupu Komunistickej strany do vedenia v roku 1949 bola silno presadzovaná politika džendrovej rovnosti. Sám Mao Zedong prehlásil, že „ženy držia polovicu oblohy“, ktorý sa neskôr stal populárnym politickým sloganom (Romano a kol. 2020, s. 163). V rámci propagácie rovnosti medzi pohlaviami, Federácia žien¹⁸ vydala dokumenty, na základe ktorých mali všetky deti, bez ohľadu na pohlavie, v školskom veku absolvovať minimálne päť rokov vzdelávania (Liu a Carpenter 2005, s. 279). Propagácia rovnosti medzi mužmi a ženami veľkým spôsobom ovplyvnila postavenie žien v spoločnosti takisto ako ich vzdelanie. Napriek tomu sa však kvôli silne zakoreneným konfuciánskym presvedčeniam presadzovanie práv na vzdelanie žien v rurálnych oblastiach presadzovalo oveľa dlhšie a pomalšie.

¹⁷ 五四运动 Wusi yundong – *Májové hnutie*, taktiež známe pod názvom Hnutie štvrtého mája, bolo politické a kultúrne hnutie v Číne, ktoré vzniklo v roku 1919 na základe študentských protestov proti Versaillskej mierovej konferencii, na ktorej bolo rozhodnuté, že časť čínskeho územia bude v moci Japonska.

¹⁸ *Federácia žien* je mimovládna organizácia na ochranu práv žien, ktorá bola založená v roku 1949. Prispela ku liberalizácii žien z tradičných noriem v rámci spoločnosti a k zvýšeniu ich postavenia a blahobytu v čínskej spoločnosti. V čínskom originále 中华全国妇女联合会 Zhonghua Quanguo Funu Lianhui.

3. Situácia žien vo vzdelaní po zavedení populačnej politiky v roku 1979

Vzdelanie žien v 20. storočí sa oproti predchádzajúcemu storočiu znateľne zlepšilo. Ako bolo spomenuté, po založení ČLR sa začala propagovať rovnosť pohlaví vo všetkých možných socio-ekonomických smeroch. Týmto spôsobom sa dá očakávať, že aj situácia žien vo vzdelaní sa vyvíjala pozitívnym smerom. Postupom rokov sa zvyšoval počet obyvateľstva so získaným vzdelaním určitého stupňa, avšak aj napriek tomu v čínskej spoločnosti stále pretrvávali silné preferencie pre vzdelávanie mužského pohlavia. Zavedená Politika jedného dieťaťa síce prehĺbila preferencie mužského pohlavia a zvýšila tým nepomer medzi pohlaviami, ale na druhej strane mala pozitívny vplyv aj na participáciu žien či už v primárnom, sekundárnom alebo terciárnom vzdelaní. Vzhľadom ku ekonomickým či kultúrnym faktorom sa však situácia v urbánnych a rurálnych oblastiach vyvíjala odlišne.

Pri rozlišovaní urbánnych a rurálnych oblastí je podstatné najprv stanoviť kritéria pre jednotlivé administratívne celky. Veľkomestá¹⁹ sú v Číne definované primárne na základe štruktúry zamestnanosti a ekonomickej prosperity. Urbánna oblasť je považovaná za veľkomesto ak počet nepoľnohospodárskych obyvateľov dosahuje 60 000, ročný HNP je 200 miliónov RMB a mesto sa považuje za ekonomicky významné. Mestá²⁰ podliehajú kritériám minimálneho celkového počtu obyvateľov 20 000, pričom nepoľnohospodárske obyvateľstvo²¹ musí tvoriť viac ako 10 %. Obce²² sú všeobecne všetky ostatné celky, ktoré počtom obyvateľov nedosahujú kritériá miest a veľkomiest, a ktorých väčšina populácie je zložená z poľnohospodárskeho obyvateľstva (Yeh a Xu 1995).

3.1. Negramotnosť

V tomto skúmaní sa negramotná populácia vzťahuje na časť populácie vo veku 15 rokov a viac, ktorí nemajú základné vzdelanie v rámci písania a čítania.

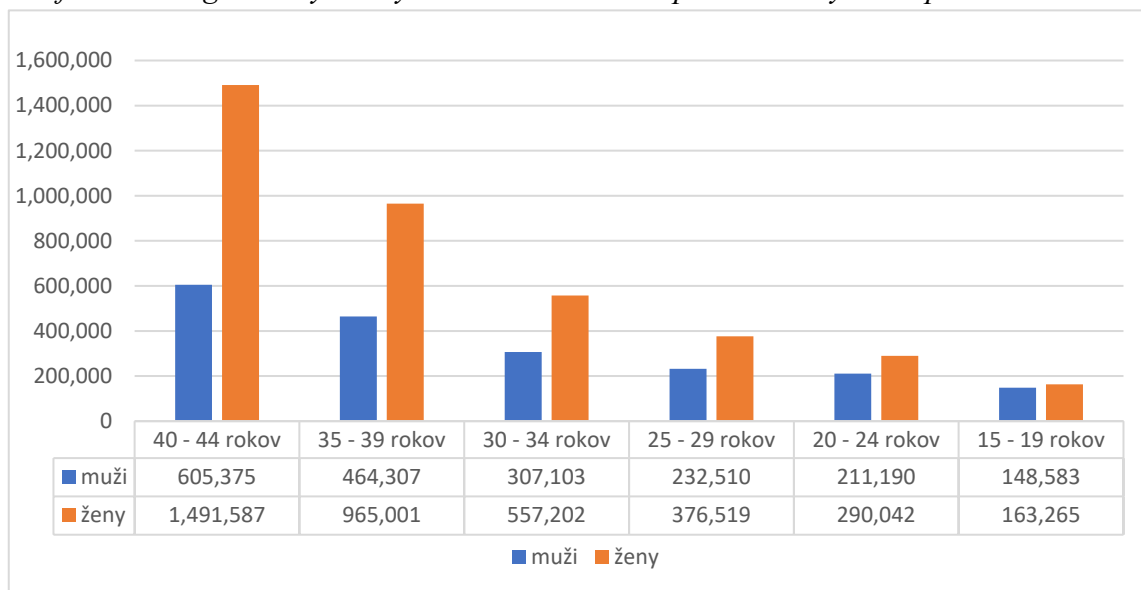
¹⁹ Ekvivalent pre čínsky výraz 城市 chengshi

²⁰ Ekvivalent pre čínsky výraz 镇 zhen

²¹ Poľnohospodárske a nepoľnohospodárske obyvateľstvo je rozdelené na základe vlastníctva určitého typu chu-kchou.

²² Ekvivalent pre čínsky výraz 农村 nongcun

Graf 2 Počet negramotných obyvateľov v roku 2010 podľa vekových skupín

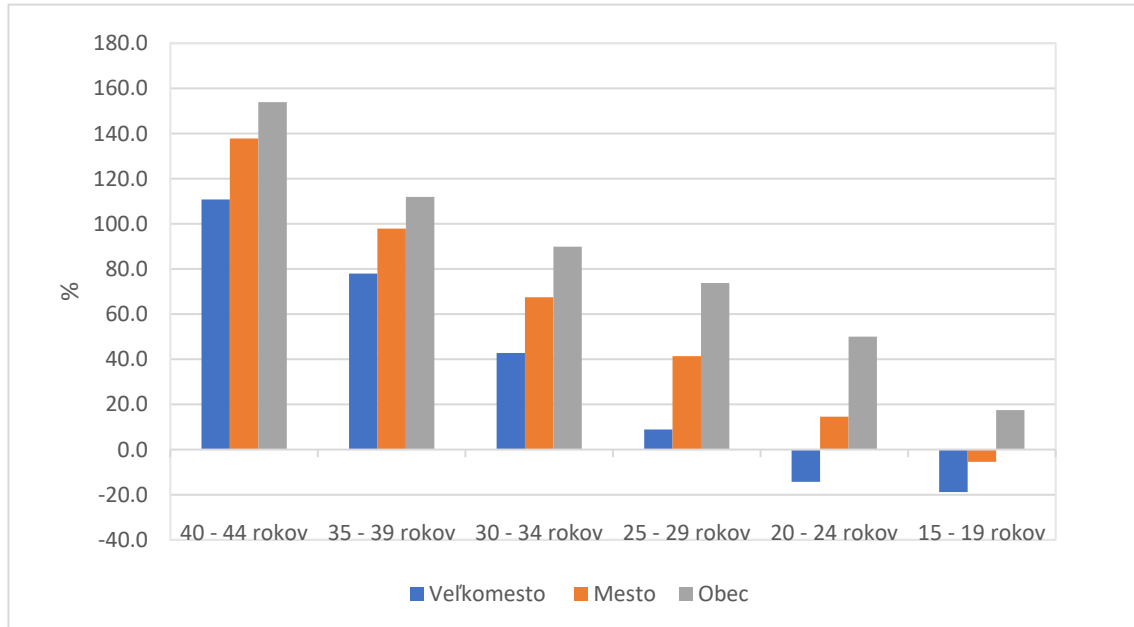

Zdroj: Populačný census Čínskej ľudovej republiky z roku 2010 (vlastné spracovanie)

Z grafu 2 je zrejmé, že miera negramotnosti žien v Číne výrazne klesala. Zatiaľ čo počet nevzdelaných žien narodených v rokoch 1966 – 1970 dosahoval skoro 1,5 milióna, čo predstavovalo 71 % všetkých nevzdelaných narodených v daných rokoch, počet negramotných žien narodených v rokoch 1971 – 1975, kedy v Číne začala byť propagovaná spomínaná politika „Neskôr, dlhšie menej“, sa počet negramotných žien znížil o 35,3 %, pričom tento počet aj počas nasledujúcich rokov výrazne klesal. Vo vekovej skupine od 25 – 29 rokov, ktorá bola narodená po roku 1980, teda práve po implementácii Politiky jedného dieťaťa, sa miera negramotnosti v celku znížila o 29,4 % oproti predchádzajúcej vekovej kohorte, pričom negramotné ženy predstavovali stále pomerne vysoký, o 62 % väčší počet ako počet negramotných mužov. Situácia sa však zlepšovala pri ďalšej vekovej kohorte, kedy bol rozdiel medzi negramotnými mužmi a ženami 37,3 %. Pri vekovej kategórii 15 – 19 rokov, narodených po roku 1990 bol tento

rozdiel už len 9,9 % a počet negramotných žien tvoril 52,4 % z celkového počtu nevzdelaných obyvateľov z danej vekovej kategórie.

Graf 3 Percento negramotných žien prevyšujúcich počet negramotných mužov vo veľkomestách, mestách a obciach podľa vekových skupín v roku 2010

Zdroj: Populačný census Čínskej ľudovej republiky z roku 2010 (vlastné spracovanie)

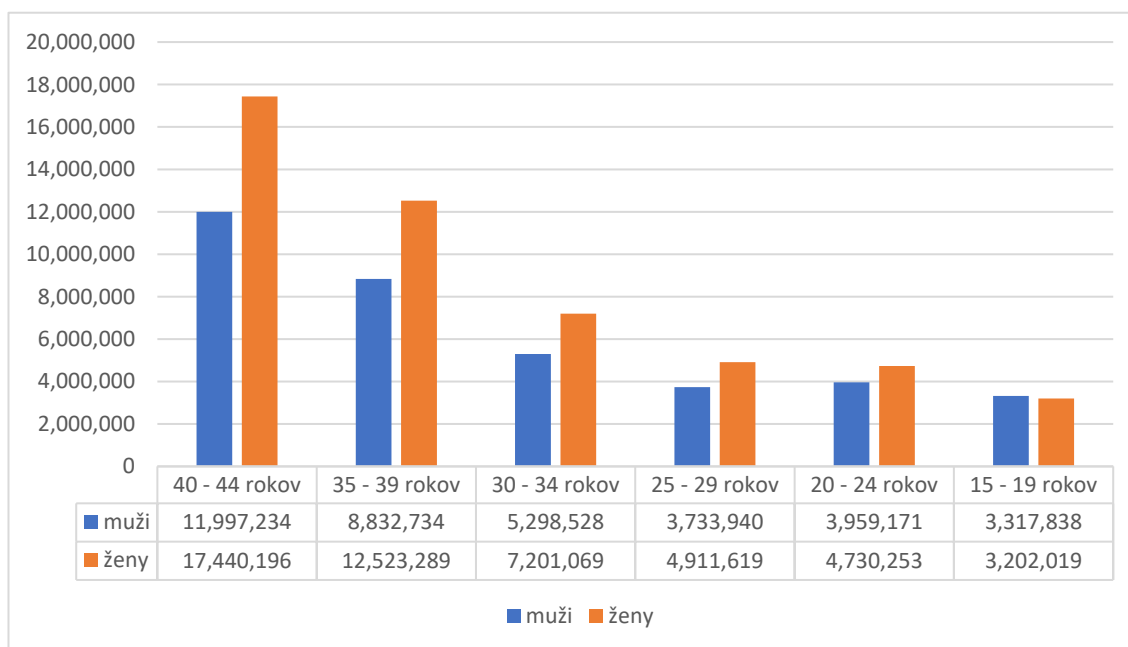
Miera negramotnosti sa v jednotlivých administratívnych celkoch rozvíjala rôzne. Zatiaľ čo najvyšší počet negramotných žien vo veku 40 – 44 rokov, zahrňujúci viac ako 1,1 miliónov žien, sa vyskytoval v rurálnych oblastiach, v mestách počet negramotných žien predstavoval necelých 156 000. Aj napriek tomuto faktu, počet negramotných žien tejto vekovej kohorty vo všetkých 3 administratívnych celkoch prevyšoval počet negramotných chlapcov viac ako 2-násobne. Situácia žien narodených po roku 1980 sa výrazným spôsobom zlepšovala najmä vo veľkomestách. Rozdiel v negramotnosti medzi ženami a mužmi vo veku 25 – 29 rokov činil necelých 9 %, pričom v nasledujúcej vekovej kohorte 20 – 24 rokov dokonca negramotnosť mužov prevýšila negramotnosť žien a to o 14,3 % a vo vekovej kohorte 15 – 19 rokov bola negramotnosť mužov vyššia skoro o 19 %. Čo sa týka situácie v mestách, zmeny nastávali rovnako ako vo veľkomestách, s rozdielom, že v mestách sa to prejavilo trochu neskôr. V týchto oblastiach došlo taktiež k prevýšeniu negramotnosti mužského pohlavia, avšak týka sa to až poslednej vekovej kohorty 15 – 19 rokov, kde bol rozdiel 5,4 %. Podobne, avšak v nižšej miere, sa situácia vyvíjala v rurálnych oblastiach. Hoci v tomto prípade v žiadnej z vekových kohort nedošlo ku prevýšeniu počtu mužskej negramotnosti nad ženskou, počet negramotných žien výrazne klesol. Zatiaľ čo počet negramotných žien narodených v rokoch 1966 – 1970

bol o 153,9 % vyšší ako u mužského pohlavia, pre ženy narodené v rokoch 1981 – 1985 to bolo 90 %, pričom sa tento rozdiel výrazne znížil pre vekovú skupinu narodenú v rokoch 1991 – 1995, a to na necelých 19 %.

3.2. Primárne vzdelanie

Primárne vzdelanie v Číne je povinné a trvá 6 rokov. Štandardný vek nástupu do tohto základného vzdelania je 6, prípadne 7 rokov. Keďže je toto vzdelanie povinné, väčšina škôl je verejných a bezplatných. V rámci propagácie základného vzdelania bol vládou podporovaný rozvoj základných škôl aj v rurálnych oblastiach, čo umožnilo obyvateľom týchto oblastí získať jednoduchší prístup aspoň k primárnemu vzdelaniu.

Graf 4 Zloženie obyvateľstva s najvyšším dosiahnutým primárnym vzdelaním

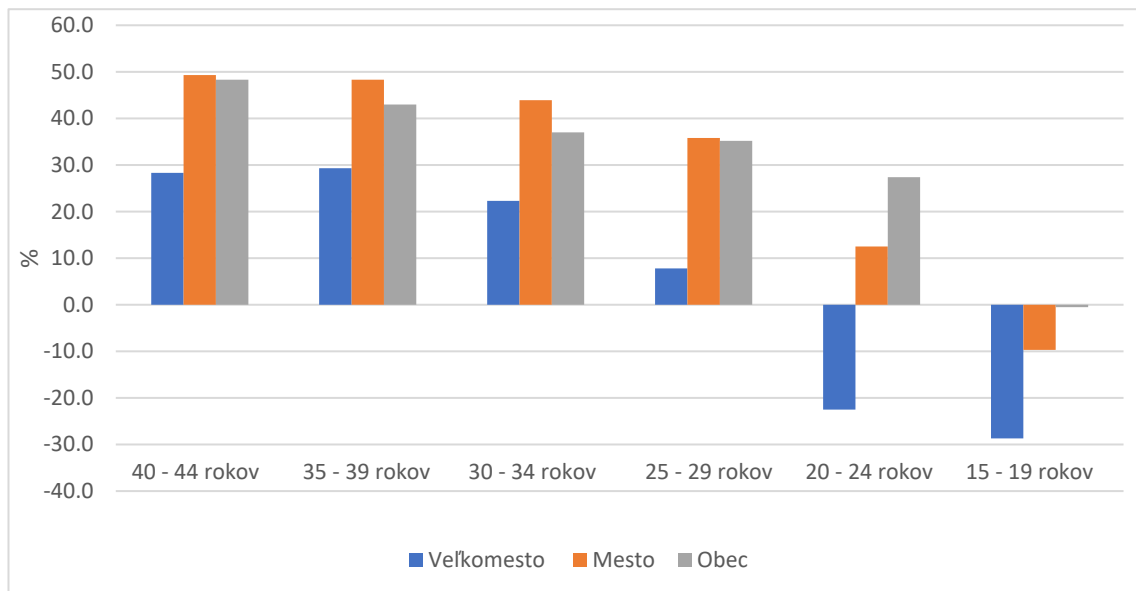

Zdroj: Populačný census Čínskej ľudovej republiky z roku 2010 (vlastné spracovanie)

Situácia v rámci vzdelania žien sa od roku 1966 výrazne zlepšila. Ako vyplýva z grafu 4, väčšie množstvo populácie, ktorých najvyššie dosiahnuté vzdelanie bolo primárne, tvorili ženy. Vo vekovej kategórii narodenej pred rokom 1970 počet žien prevyšujúcich nad počtom mužov, ktorí absolvovali len základné vzdelanie, bol skoro o 31 % vyšší. Situácia v ďalších vekových skupinách sa postupne zlepšovala spolu so znižovaním počtu žien s najvyšším dosiahnutým primárnym vzdelaním, takisto ako aj znižovaním rozdielu medzi mužským a ženským pohlavím. Po roku 1980 sa počet žien s týmto stupňom vzdelania znížil o viac ako 71 % oproti ženám vo vekovej skupine narodenej pred rokom 1970. Rozdiel v počte žien a mužov v tomto stupni vzdelania sa po roku 1980 značne znížil. Vo vekovej kategórii narodenej bezprostredne po zavedení

Politiky jedného dieťaťa počet žien prevyšoval počet mužov o 22 %, v nasledujúcich vekovej kategórii sa jednalo o rozdiel v 16 % a k výraznému zníženiu rozdielu došlo v poslednej sledovanej vekovej kohorte, kde mužské pohlavie dokonca mierne prevyšovalo ženské.

Graf 5 Percento žien prevyšujúcich počet mužov s najvyšším dosiahnutým primárnym vzdelaním vo veľkomestách, mestách a obciach

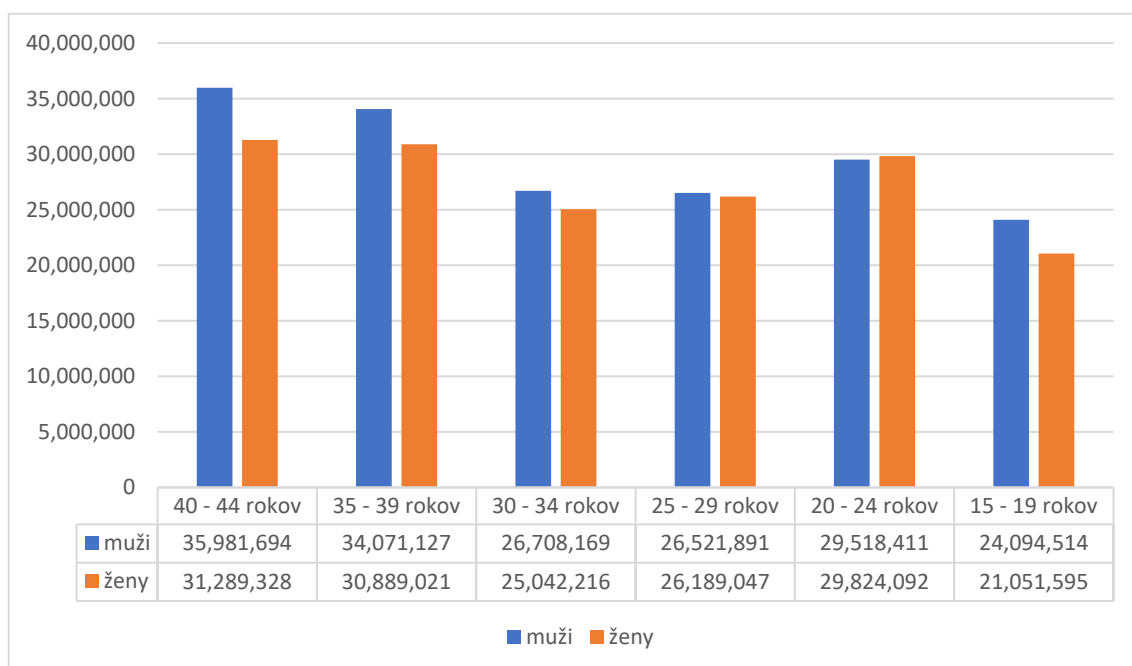
Zdroj: Populačný census Čínskej ľudovej republiky z roku 2010 (vlastné spracovanie)

Čo sa týka situácie obyvateľstva s najvyšším získaným primárnym vzdelaním vo veľkomestách, mestách a obciach, rozdiel medzi pohlaviami s týmto vzdelaním bol najnižší vo veľkomestách. Vo vekovej kohorte narodenej po roku 1980 bolo už len o necelých 8 % viac žien ako mužov, po roku 1986 dokonca počet mužov začal prevyšovať počet žien a to až o 22,5 %, pričom pre nasledujúce vekové kohorty malo toto percento prevyšujúcich mužov stúpajúcu tendenciu. Vývoj v mestách a obciach nastával oproti veľkomestám výrazne pomalšie. V mestách sa percento prevyšujúcich žien začalo značne znižovať až pri vekovej skupine 20 – 24 rokov, kedy rozdiel medzi ženským a mužským pohlavím bol až o 65 % nižší ako pri predchádzajúcej vekovej skupine a percento sa následne znižovalo aj pri kategórii 15 – 19 rokov, kedy podobne ako u veľkomiest, počet mužov začal prevyšovať počet žien. V obciach dochádzalo k znižovaniu rozdielu postupne, avšak ako je z grafu 5 zrejmé, v poslednej vekovej kategórii sa rozdiel medzi ženami a mužmi znížil až o necelých 28 % a počet mužov začal podobne ako v predchádzajúcich prípadoch presahovať počet žien, hoci len o 0,5 %.

3. 3. Sekundárne vzdelanie

Sekundárne vzdelanie sa skladá z nižšieho a vyššieho stupňa, pričom priemerný vek nástupu do tohto stupňa vzdelania je 12 rokov. Absolvovanie jednotlivých stupňov trvá v štandardnej dĺžke 3 roky. Sekundárne vzdelanie nižšieho stupňa spolu s primárnym vzdelaním tvorí od roku 1986 povinnú 9-ročnú školskú dochádzku, na základe ktorej je povinnosťou každého dieťaťa absolvovať minimálne nižší stupeň sekundárneho vzdelania. Čo sa týka vyššieho stupňa tohto vzdelania, skladá sa zo 4 druhov škôl medzi ktoré patria všeobecné školy, technické/špecializované školy, odborné školy a remeselné školy. Spomedzi nich sú medzi študentami a takisto aj rodičmi najviac obľúbené všeobecné školy, keďže len absolvovaním tohto typu školy vyššieho sekundárneho vzdelania je možné nadviazať na vysokoškolské vzdelanie (Liang 2001, s. 2).

Graf 6 Zloženie obyvateľstva s najvyšším dosiahnutým sekundárnym vzdelaním nižšieho stupňa

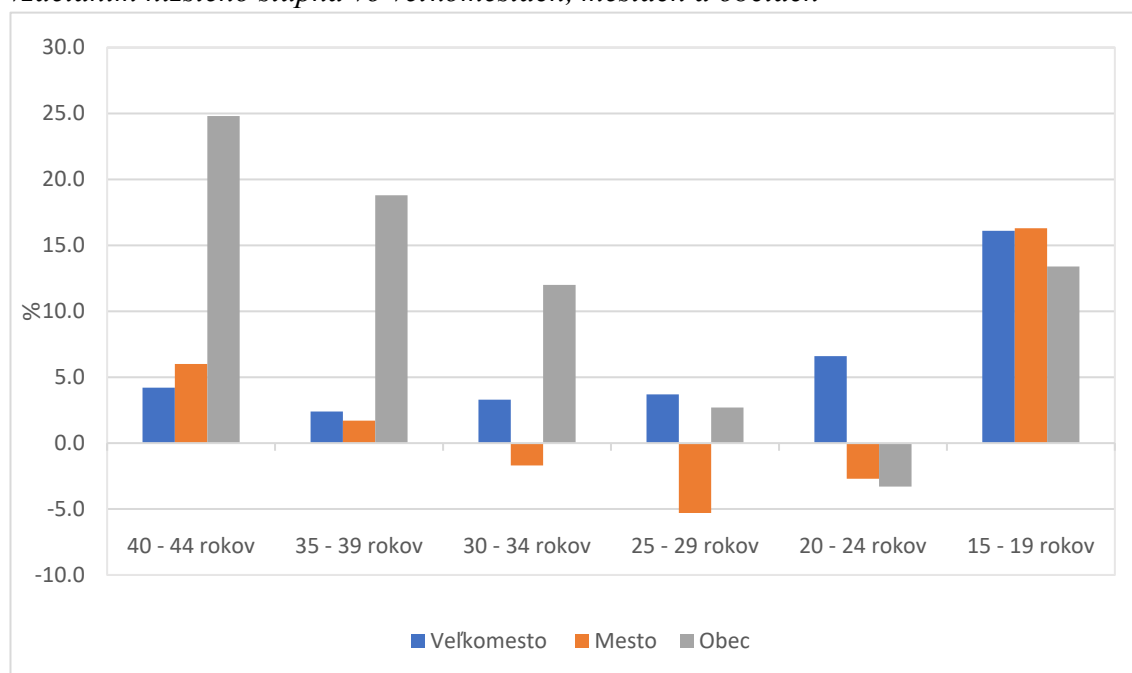

Zdroj: Populačný census Čínskej ľudovej republiky z roku 2010 (vlastné spracovanie)

Obyvatelia s najvyšším dosiahnutým stredoškolským vzdelaním nižšieho stupňa tvoria najväčšiu časť populácie. Aj v tomto prípade dochádzalo v priebehu rokov k postupnému znižovaniu rozdielu medzi pohlaviami. Na základe informácií o primárnom vzdelaní populácie je logické, že pre vekové skupiny narodené v rokoch 1966 – 1975, kedy ženské pohlavie pomerne výrazne prevyšovalo to mužské, bolo práve mužské pohlavie v rámci tohto vzdelania v daných kohortách zastúpené vo väčšom množstve ako ženy. Vo vekových kategóriách narodených v rokoch 1981 – 1990 však

došlo k vyrovnaniu tohto rozdielu medzi pohlaviami. Z grafu taktiež vyplýva, že vo vekovej skupine 20 – 24 rokov sa oproti predošlým vekovým skupinám zvýšil počet obyvateľov s najvyšším dosiahnutým sekundárnym vzdelaním nižšieho stupňa, a to práve z dôvodu zavedenia spomínanej povinnej 9-ročnej školskej dochádzky. V poslednej vekovej kategórii došlo znova k zvýšeniu rozdielu medzi pohlaviami, čo môže znázorňovať väčšiu participáciu žien vo vyššom stupni tohto vzdelania.

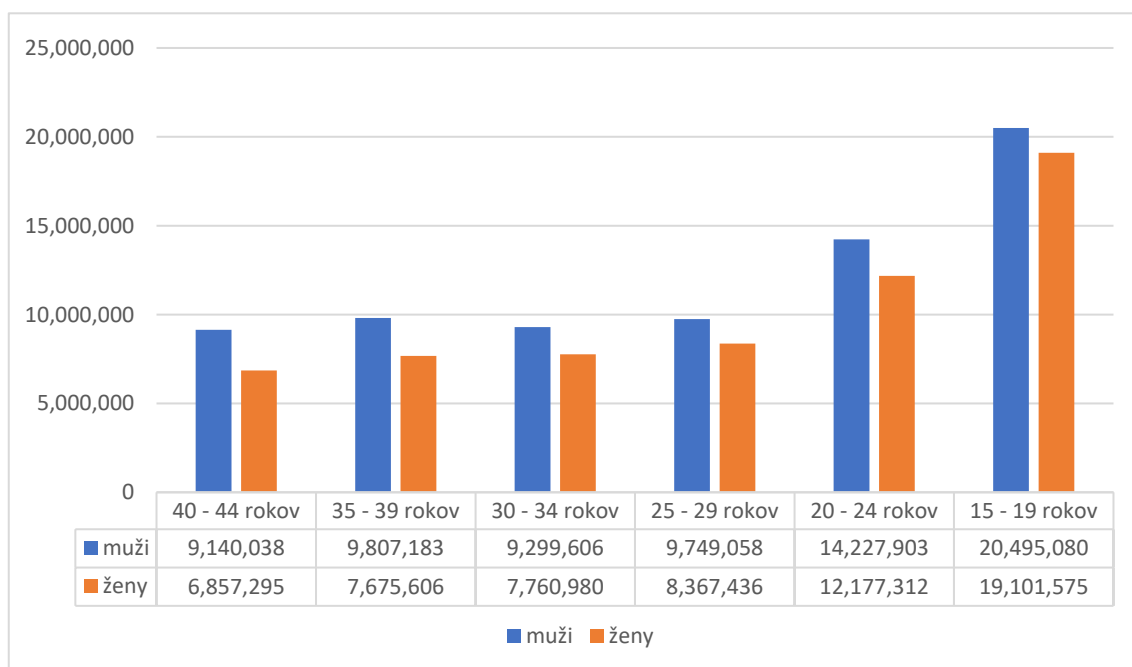
Graf 7 Percento mužov prevyšujúcich počet žien s najvyšším dosiahnutým sekundárnym vzdelaním nižšieho stupňa vo veľkomestách, mestách a obciach

Zdroj: Populačný census Čínskej ľudovej republiky z roku 2010 (vlastné spracovanie)

Podľa grafu 7 v jednotlivých administratívnych celkoch vyvíjala situácia odlišne. Vo veľkomestách bol rozdiel medzi pohlaviami v tomto stupni vzdelania minimálny. V mestách došlo vo vekovej kohorte narodenej v rokoch 1976 – 1980 k miernemu prevýšeniu v počte žien, a v nasledujúcej vekovej kohorte sa tento rozdiel prehĺbil na 5,3 %. Najväčší rozdiel v znížení rodovej nerovnosti v rámci vzdelania v tomto stupni je však viditeľný v obciach, kedy sa rozdiel medzi vekovou skupinou 40 – 44 rokov a 25 – 29 rokov znížil o viac ako 22 %. Takisto ako v mestách, tak aj v obciach pri vekovej skupine narodenej v rokoch 1986 – 1990 počet žien mierne prevyšuje počet chlapcov, čo môže byť následkom, už spomínanej povinnej školskej dochádzky. Na základe tejto skutočnosti sa teda dá očakávať, že väčšina žien ukončila vzdelanie práve v tomto stupni.

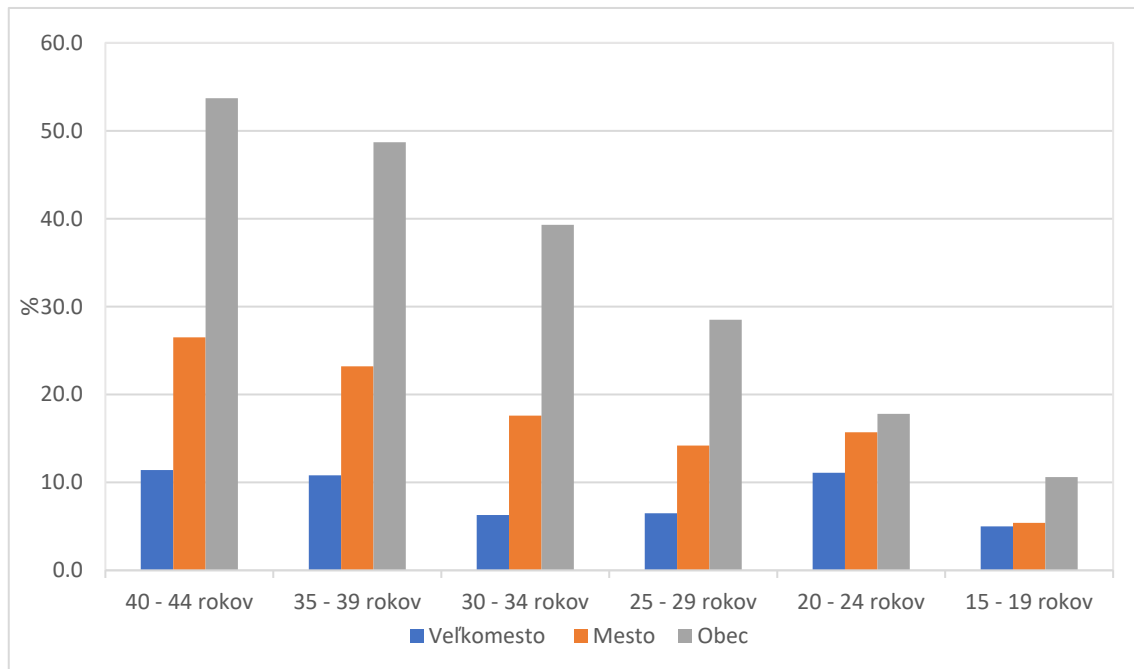
Graf 8 Zloženie obyvateľstva s najvyšším dosiahnutým sekundárnym vzdelaním vyššieho stupňa

Zdroj: Populačný census Čínskej ľudovej republiky z roku 2010 (vlastné spracovanie)

Počet obyvateľov s najvyšším získaným sekundárnym vzdelaním vyššieho stupňa je značne menší ako počet obyvateľov, ktorí získali nižší stupeň tohto vzdelania. Pri tomto vzdelaní nedošlo k výraznému zníženiu rozdielu medzi vzdelaním mužov a žien. Zatiaľ čo pre vekové kohorty narodené v rokoch 1966 – 1975 predstavoval rozdiel medzi pohlaviami približne 25 %, pre nasledujúce dve vekové kohorty sa tento rozdiel znížil o 10 %. Nárast počtu obyvateľov so získaným vzdelaním tohto stupňa nastal až pri vekovej kategórii narodenej v rokoch 1986 – 1990, kedy stúpol počet mužov aj žien, avšak rozdiel medzi pohlaviami stále predstavoval 14,4 %. V poslednej vekovej kategórii bolo zastúpenie obyvateľov najväčšie, keďže priemerne sa sekundárne vzdelanie vyššieho stupňa ukončuje v 18. roku života, ktorý táto veková kategória zahŕňa. V tomto prípade však mali muži len o 6,8 % väčšie zastúpenie ako ženy.

Graf 9 Percento mužov prevyšujúcich počet žien s najvyšším dosiahnutým sekundárnym vzdelaním vyššieho stupňa vo veľkomestách, mestách a obciach

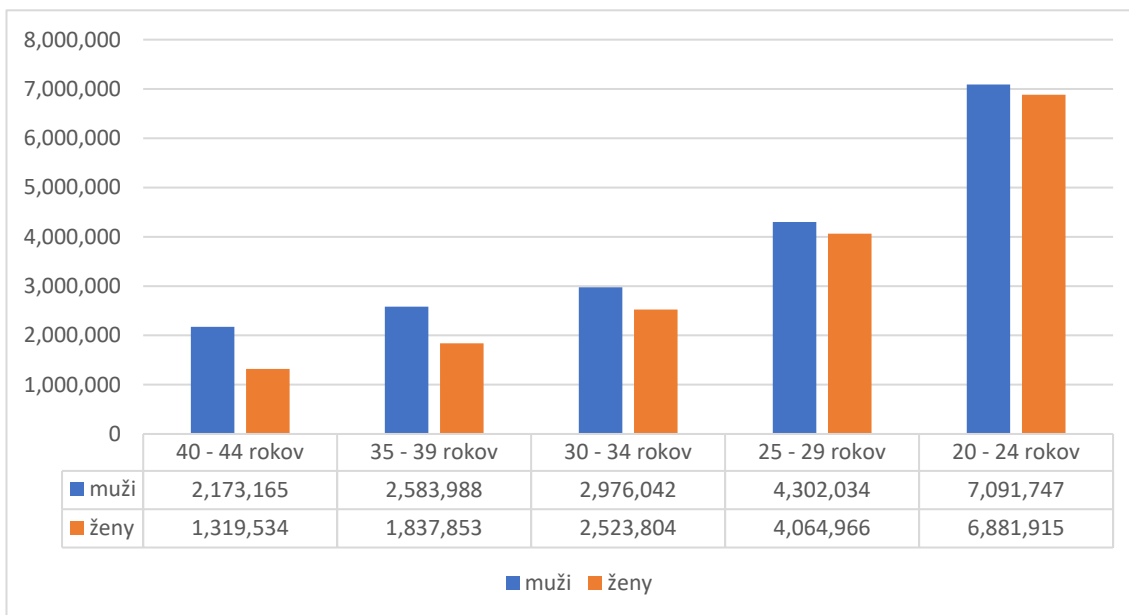
Zdroj: Populačný census Čínskej ľudovej republiky z roku 2010 (vlastné spracovanie)

Konkrétne vo veľkomestách a mestách sa percento rozdielu medzi mužským a ženským pohlavím pohybovalo v pomerne rovnakých číslach. K miernemu zníženiu rozdielu dochádzalo hlavne pri vekových kohortách narodených v rokoch 1976 – 1985. Vo vekovej kohorte narodenej v rokoch 1986 – 1990 sa tento rozdiel znovu zvýšil, avšak výrazne sa zvýšil aj počet obyvateľov oboch pohlaví so získaním vzdelaním tohto stupňa. V prípade obcí dochádzalo v jednotlivých vekových kategóriách k postupnému znižovaniu rozdielu medzi pohlaviami. Pri vekovej skupine 20 – 24 rokov bol tento rozdiel až o 66,5 % nižší ako pri vekovej skupine 40 – 44 rokov. V najmladšej vekovej skupine sa rozdiel vo veľkomestách a mestách znížil na 5 % a v obciach na necelých 11 %.

3.4. Terciárne vzdelanie

Terciárne vzdelanie v Číne nadväzuje na ukončený vyšší stupeň sekundárneho vzdelania a je podmienené vstupnou univerzitnou skúškou nazývanou kao-kchao. Terciárne vzdelanie sa delí na 2 stupne, pričom prvý stupeň predstavuje vzdelanie s bakalárskym titulom, prípadne vyššie odborné vzdelanie, ktoré trvá 3 až 4 roky, a študent doňho obyčajne nastupuje v 18. roku života. 2. stupeň vyššieho vzdelávania predstavuje magisterské štúdium, ktoré spravidla trvá 2 roky a priemerný vek nástupu je 22 rokov.

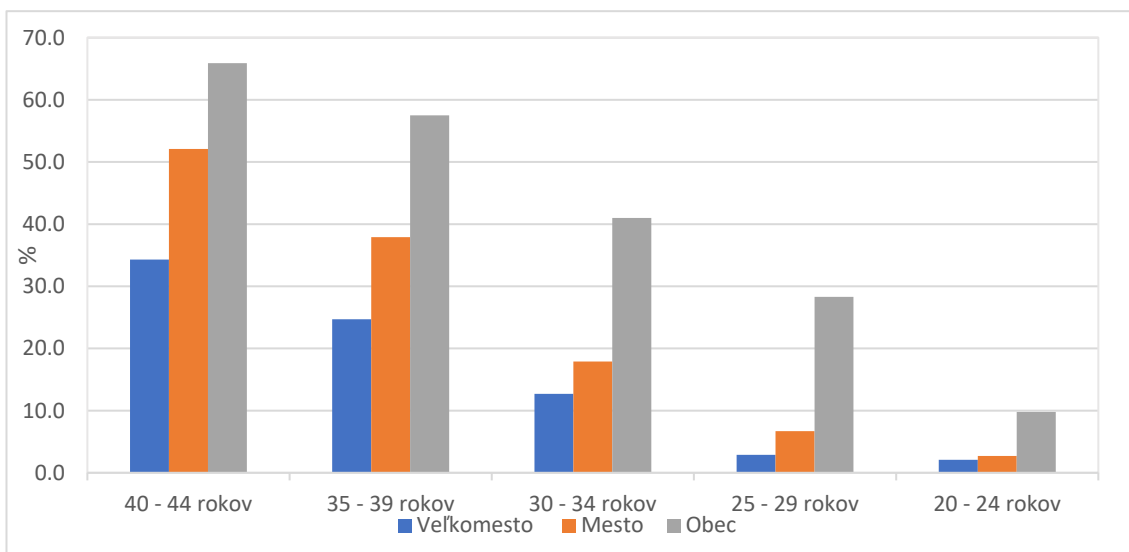
Graf 10 Zloženie obyvateľstva s najvyšším dosiahnutým terciárnym vzdelaním prvého stupňa

Zdroj: Populačný census Čínskej ľudovej republiky z roku 2010 (vlastné spracovanie)

Graf 10 zobrazujúci situáciu obyvateľstva so získaným terciárnym vzdelaním bakalárskeho stupňa potvrdzuje, že v jednotlivých vekových kohortách dochádzalo k zlepšeniu situácie žien aj v terciárnom vzdelaní. Zatiaľ čo pri vekovej skupine narodenej pred rokom 1970 bolo žien s dosiahnutým vzdelaním bakalárskeho stupňa až o 39,7 % menej ako mužov, vo vekovej kohorte narodenej v rokoch 1981 – 1985 sa tento rozdiel znížil na 5,5 % a pre ženy narodené v rokoch 1986 – 1990 to bolo dokonca už len 3 %. Čo sa týka celkového počtu žien so získaným vzdelaním bakalárskeho stupňa, počet žien v najmladšej vekovej kohorte sa oproti najstaršej zvýšil viac než 4-násobne.

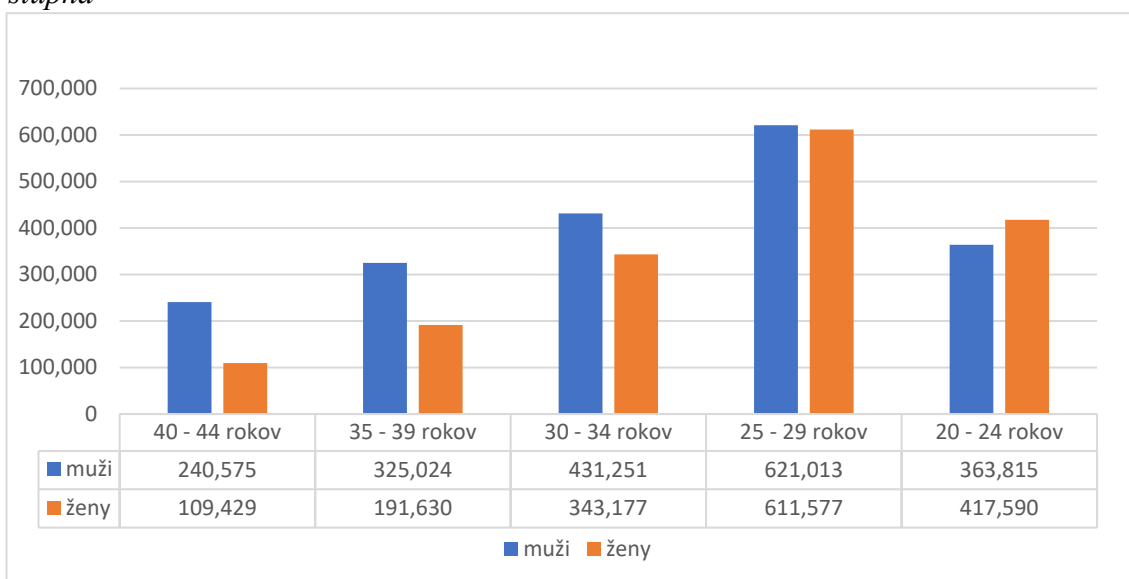
Graf 11 Percento mužov prevyšujúcich počet žien s najvyšším dosiahnutým terciárnym vzdelaním prvého stupňa vo veľkomestách, mestách a obciach

Zdroj: Populačný census Čínskej ľudovej republiky z roku 2010 (vlastné spracovanie)

Situácia žien v terciárnom vzdelaní bakalárskeho stupňa sa v podobnej miere zlepšovala ako vo veľkomestách a mestách, tak aj v obciach. Zatiaľ čo v najstaršej vekovej kohorte mali muži zo všetkých vekových kohort najväčšie percento zastúpenia v porovnaní so ženami, tento rozdiel sa pre vekovú kohortu narodenú po zavedení Politiky jedného dieťaťa znížil o 38 % v obciach a skoro o 90 % vo veľkomestách a mestách. V najmladšej skúmanej vekovej skupine bol rozdiel medzi pohlaviami už len necelých 10 % v obciach, 2,7 % v mestách a 2,1 % vo veľkomestách.

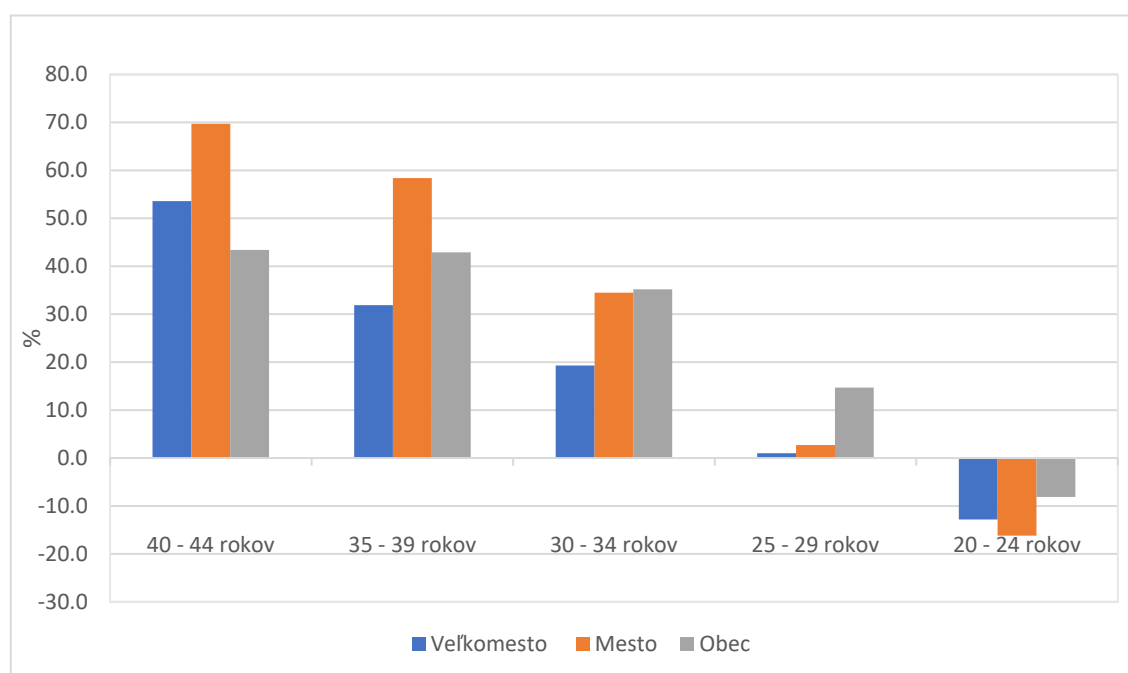
Graf 12 Zloženie obyvateľstva s najvyšším dosiahnutým terciárnym vzdelaním druhého stupňa

Zdroj: Populačný census Čínskej ľudovej republiky z roku 2010 (vlastné spracovanie)

Čo sa týka magisterského stupňa vysokoškolského štúdia, v najstarších vekových kohortách sú viditeľné preferencie pre vzdelanie mužov, keďže práve tí mali v tomto vzdelaní až o 55,5 % väčšie zastúpenie ako ženy. Tento rozdiel sa znížil na 20,4 % pre vekovú kategóriu narodenú v rokoch 1976 – 1980 a pre obyvateľstvo narodené v rokoch 1981 – 1985 sa znížil až na 1,5 %. Znižovanie rozdielu medzi pohlaviami pretrvávalo aj pre nasledujúcu vekovú kohortu, keď počet žien dokonca prevýšil počet mužov o 12,9 %. Toto percento však nie je konečné, keďže časť z najmladšej vekovej kohorty spomínané štúdium doposiaľ neabsolvovalo.

Graf 13 Percento mužov prevyšujúcich počet žien s najvyšším dosiahnutým terciárnym vzdelaním druhého stupňa vo veľkomestách, mestách a obciach

Zdroj: Populačný census Čínskej ľudovej republiky z roku 2010 (vlastné spracovanie)

Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa obyvateľstva sa v jednotlivých administratívnych celkoch vyvíjalo rovnakým smerom ako pri prvom stupni, avšak logicky s menším počtom obyvateľov. Z grafu 13 je zrejmé, že počet žien v tomto stupni vzdelania sa rapídne zvýšil pre vekovú kohortu narodenú po roku 1981, kedy vo veľkomestách bol ich počet už len o 1 % nižší ako počet mužov, v mestách to boli necelé 3 % a v obciach necelých 15 %. K ešte výraznejšej zmene došlo v poslednej

vekovej kohorte, kedy vo všetkých administratívnych celkoch počet žien so získaním vysokoškolským vzdelaním druhého stupňa presahoval počet mužov až o viac ako 16 %.

Zhrnutie vývoja vzdelania

Štatistické dáta Populačného cenzusu Číny z roku 2010 potvrdzujú, že vzdelanie žien v Číne sa postupom rokov zlepšilo. Síce žien vo vzdelaní pribúdalo v každej vekovej kohorte, po zavedení Populačnej politiky sa percento žien s dosiahnutým vzdelaním určitého stupňa v niektorých stupňoch vzdelania zvýšilo niekoľkonásobne. Nepomer medzi pohlaviami sa zminimalizoval pri primárnom vzdelaní takisto ako pri stredoškolskom vzdelaní nižšieho stupňa. Pri ostatných stupňoch vzdelania síce došlo k zvýšeniu počtu žien vo vzdelaní, avšak stále tam pretrvával vyšší počet mužov. Čo sa týka jednotlivých administratívnych oblastí, najvýraznejšia zmena sa týkala žien žijúcich vo veľkomestách. V tomto prípade došlo pri väčšine stupňov k úplnému vymiznutiu rozdielu v pohlaviach, dokonca, v niektorých počet žien prevyšoval počet mužov. Jedná sa konkrétne o primárny a terciárny stupeň. Takisto sa významne znížil nepomer pohlaví v obciach a to hlavne v primárnom stupni a pri stredoškolskom vzdelaní nižšieho stupňa. 10 % prevaha mužov nad ženami v obciach bola zaznamenaná pri terciárnom vzdelaní nižšieho stupňa a pri vyššom stupni bola dokonca prevaha žien nad mužmi.

4. Politika jedného dieťaťa a iné faktory ovplyvňujúce vzdelanie žien v Číne

Štatistické dáta potvrdzujú, že rokmi došlo k výraznému zlepšeniu nerovnosti pohlaví v rámci vzdelania ako v urbánnych tak aj rurálnych oblastiach. Otázkou však je, do akej miery sa na tejto pozitívnej zmene podieľala Politika jedného dieťaťa, a ktoré iné faktory ovplyvnili tento trend.

4.1. Politika jedného dieťaťa

Pri skúmaní miery vplyvu populačnej politiky je veľmi dôležitým faktorom veľkosť rodín a preferencie pohlavia. V urbánnych oblastiach bolo dodržiavanie populačnej politiky jednoduchšie kontrolované z toho dôvodu, že páry z týchto oblastí väčšinou pracovali v štátnych podnikoch, kde bola politická a administratívna kontrola omnoho silnejšia (Settles a Sheng 2008, s. 3). Väčšina mestských rodín teda dodržiavala nariadenú populačnú politiku a vychovávali len jedno dieťa. Rurálne oblasti však na druhej strane patrili pod výnimky zo zavedenej politiky, vďaka ktorým bol počet povolených detí zvýšený. Súčasne sa v rodinách žijúcich v mestách vyskytovali podstatne nižšie preferencie čo sa týka veľkosti rodín ako v rodinách žijúcich na vidieku (Whyte a Gu 1987, s. 479). Práve tento faktor posilnený o striktné dodržiavanie populačnú politiku v mestách sa značným spôsobom odzrkadlil na vzdelaní dievčat v rodinách.

Lee pri skúmaní vplyvu veľkosti rodín na vzdelanie jednotlivých pohlaví zistil, že priemerná dĺžka štúdia dievčat jedináčikov sa zvýšila o 0,31 rokov viac ako u chlapcov jedináčikov, pričom u dievčat so súrodencom bol tento vek o 0,14 rokov nižší ako pre chlapcov vo viacdenných rodinách (Lee 2011, s. 49). Na základe štúdií zaoberajúcimi sa preferenciami pohlaví v urbánnych a rurálnych častiach Číny vyplýva, že miera preferencií sa v oboch oblastiach značne líšila. Podľa Veecka a kol. boli v urbánnych častiach Číny vplyvom nízkeho rozdielu v ekonomických prínosoch žien a mužov či vyššieho vzdelania rodičov znížené preferencie mužského pohlavia (Veeck a kol. 2003, s. 84). Dôkazom je aj štúdia Milwertzovej, v ktorej skúmala preferencie pohlavia žien žijúcich v mestských častiach Číny. Z prieskumu vyplynulo, že 27,5 % opýtaných žien dúfalo v mužského potomka, 16,1 % vyjadrilo sympatie k ženskému pohlaviu a až 52,3 % nemalo v pohlaví potomka preferencie (Milwertz 1997, s. 139). Na základe týchto skutočností majú dievčatá žijúce v mestách oveľa väčšie šance dosiahnuť vzdelanie ako dievčatá vo vidieckych oblastiach. To je posilnené aj už o spomenuté prísnejšie

kontrolovanie dodržiavania populačnej politiky, vďaka čomu rodičia alokujú všetky potrebné financie na zabezpečenie čo najlepšej budúcnosti dieťaťa, či už teda ide o chlapca alebo dievča.

Zatiaľ čo v urbánnych oblastiach bol rozdiel v preferenciách pohlavia minimálny, v rurálnych oblastiach stále existovala pomerne veľká zaujatosť voči ženskému pohlaviu, spôsobené vplyvom hlboko zakorenených tradičných hodnôt a kultúrnych aspektov stále pretrvávajúcich v týchto častiach krajiny. Silné preferencie mužského pohlavia sa odrazili najmä vo vzťahu medzi pohlavím prvého a druhého dieťaťa. Túto oblasť skúmal Graham práve v dvoch okresoch provincie Anhui, ktoré sú primárne orientované na poľnohospodárstvo. Bolo zistené, že v rokoch 1987 – 1993 bol nepomer pohlaví pre druhé dieťa 122.0, ak bolo prvé dieťa chlapec a 394.0, ak bolo prvým dieťaťom dievča (Graham a kol. 1998, s. 73). Z toho vyplýva, že v mnohých roľníckych rodinách stále pretrvávala snaha mať aspoň jedného mužského potomka. Pri takto prejavovaných pretrvávajúcich tradičných hodnotách môžeme očakávať, že v mnohých takýchto rodinách sa stále udržiava presvedčenie, že aj potenciál rastúceho zárobku skrz investíciu práve do vzdelania mužov prináša rodine viac benefitov ako pri opačnom pohlaví.

4.2. Ekonomické reformy

Je všeobecným faktom, že vyspelosť a ekonomický vývoj krajiny oslabuje jej kultúrne aspekty a mení tradičné vnímanie spoločnosti. To sa však predovšetkým týka najmä urbánnych oblastí, v ktorých ekonomický vývoj prebieha rýchlejšie ako v rurálnych častiach krajiny.

Populačná politika prišla do platnosti rok po tom, čo bola zavedená ekonomická reforma. Táto reforma trvajúca od roku 1978 pretransformovala čínsku ekonomiku postavenú primárne na poľnohospodárstve na ekonomiku založenú na výrobe a službách, vďaka čomu vzniklo viac pracovných príležitostí pre ženy, primárne pre tie s dosiahnutým vzdelaním. Na základe tejto skutočnosti sa postavenie žien v rámci domácnosti zlepšilo a inšpirovalo rodiny investovať viac do ich vzdelania (Lee 2014, s. 243). Na druhej strane Li a Tsang vo svojej práci uvádzajú, že hoci ekonomické reformy v Číne značným spôsobom ovplyvnili život v rurálnych oblastiach, avšak aj napriek tomu sa vo väčšine domácností príjem nezvýšil a finančná situácia rodín bola stále pomerne zlá. Takisto dodávajú, že na trhu práce boli stále viac uprednostňovaní muži a ženám prislúchali práce, ktoré nevyžadovali žiadne zručnosti a neposkytovali ani kariérny rozvoj, či postup na vyššie platenú pozíciu (Li a Tsang 2003, s. 228). Práve očakávaný nižší

výnos z investícií do vzdelania žien mohol byť faktorom, na základe ktorého rodičia radšej vložili finančné prostriedky do vzdelania syna. Vyplývajúc z tejto skutočnosti sa dá usúdiť, že ekonomická reforma v rámci postavenia žien v spoločnosti mala väčší dopad na obyvateľov urbánnych oblastí ako rurálnych oblastí. Napriek ekonomickým reformám sa prehĺbil rozdiel v príjmoch medzi mestskými a vidieckými oblasťami v krajine, čo prispelo k 43 % celkovej nerovnosti príjmov v Číne (Cai a Wan 2006, s. 3).

4.3. Urbanizácia

Väčší prístup žien k vzdelaniu taktiež úzko súvisí so stupňom urbanizácie. Ako už bolo spomenuté, v urbánnych oblastiach je vnímanie postavenia žien v spoločnosti a dôležitosť mužského potomka menej stereotypné ako v rurálnych častiach Číny.

Farrell a Westlund vo svojom výskume uvádzajú, že mestská populácia sa od založenia ČLR do predreformného obdobia na konci 70. rokov zvýšila z 11 % na necelých 20 %. Zavedenie reforiem viedlo počas 80. rokov k vzniku nových pracovných príležitostí na základe čoho sa výrazne zvyšoval nárast mestskej populácie a naopak znižoval počet obyvateľstva v rurálnych oblastiach (Farrell a Westlund 2018, s. 90 – 91). Podľa NBSC sa od počiatku 80. rokov do roku 2011 z vidieckych oblastí presťahovalo do miest skoro 160 miliónov migrantov, ktorí migrovali za prácou (NBSC 2012). Do konca 90. rokov bolo však pre deti migrantov kvôli hukou²³ veľmi obtiažné dostať sa do verejných škôl a väčšina z nich musela navštevovať neformálne školy pre migrantov, ktoré boli zo zásady oveľa nižšej kvality. V roku 2001 bolo však Štátnou radou ČLR nariadené prijímať deti migrantov do verejných škôl, vďaka čomu sa zvýšil pomer takýchto detí v mestských školách. (Chen a Feng 2019, s. 392). Väčšinou sa však jednalo o mužské pohlavie, ktorému bola daná možnosť lepšieho vzdelania, zatiaľ čo dievčatá navštevovali špeciálne školy pre migrantov, ktoré boli často horšej kvality ako školy na vidieku. Túto skutočnosť potvrdila aj Goodburn vo svojom výskume, kde sa zaoberala vplyvom migrácie na vzdelanie prisťahovaných dievčat. Z výskumu síce vyplynulo, že migrácia zásadným spôsobom neovplyvňuje vzdelanie týchto dievčat, ale značným spôsobom môže ovplyvniť jej budúcnosť, napríklad získaným lokálnym hukou na základe sobáša. Takto síce migrujúce dievča nezlepší svoju situáciu vo vzdelaní, ale môže značne ovplyvniť vzdelanie svojej dcéry v budúcnosti (Goodburn, 2015, s 331 – 334).

²³ Hukou v tomto prípade rozlišoval obyvateľstvo na mestské a vidiecke. Ľudia z vidieku vlastiaci rurálny typ hukou nemohli využívať výhody, ktoré boli spojené s urbánym typom hukou, vrátane vzdelania v mestách. Navyše hukou bol dedičný, čo znamená, že rovnaký typ tejto registrácie zdedili deti po rodičoch.

4.4. Povinná 9-ročná školská dochádzka

Zavedenie povinnej 9-ročnej školskej dochádzky v roku 1986 taktiež prispelo k odbúraní predsudkov voči vzdelaniu žien. Vláda intenzívne podporovala zlepšenie otázky ohľadom vzdelania žien práve v chudobnejších častiach krajiny. V zákone o spomínanej povinnej školskej dochádzke sa uvádza, že všetky školopovinné deti v ČLR majú povinnosť absolvovať obligatórnu školskú dochádzku bez ohľadu na pohlavie či finančnú situáciu rodiny. Takisto sa vláda zaväzuje zabezpečiť povinné vzdelanie v rurálnych oblastiach a deťom, ktoré pochádzajú z rodín s finančnými problémami (CELPRC, čl. 4, 6). Za účelom dosiahnutia tohto cieľa sa k povinnej školskej dochádzke oficiálne nevzťahovalo školné ani žiadne iné poplatky. Týmto spôsobom sa výrazne zvýšil počet žien v primárnom vzdelaní, čo viedlo k rodovej rovnosti vo vzdelaní nielen v urbánnych, ale z časti aj rurálnych oblastiach. Kvôli zlej ekonomickej situácii bol však vo väčšine rurálnych rodín tento stupeň vzdelania aj najvyšším dosiahnutým pre veľké množstvo dievčat, ktoré sa následne zamestnali, aby svojím príjmom pomohli k získaniu lepšieho vzdelania svojich bratov (Greenhalgh 1985, s. 276).

Dodržiavanie povinnej školskej dochádzky je však v skutočnosti omnoho komplikovanejšie. Hoci zákon stanovuje bezplatné vzdelanie v rurálnych oblastiach, vzdelávanie a všetky náklady na financovanie spojené s ním sú v réžii nižších vlád spravujúcich určité oblasti, primárne tie rurálne. V dôsledku čínskej rigidnej byrokratickej hierarchie zdroje na vzdelávanie nie sú alokované rovnomerne a nižšie úrady často trpia nedostatkom finančných prostriedkov, ktoré sú následne získavané z daní vidieckych rodín (Fu a Ren 2010, s. 595). Navyše, so štúdiom sú spojené ďalšie výdavky, ako napr. školské uniformy, knihy, či iné školské potreby, ktoré sa s každým stupňom vzdelania zvyšujú, a ktoré môžu zásadným spôsobom zasahovať do rozpočtu rurálnej rodiny (Lu 2012, s. 331), čo môže byť pre vzdelanie detí fatálne, keďže príjmy týchto rodín sú vo všeobecnosti oveľa nižšie ako u rodín v urbánnych oblastiach. To, že ekonomická situácia rodiny rozdielnym podielom ovplyvňuje dĺžku štúdia oboch pohlaví potvrdzuje aj štúdia Zhanga a kol., zameraná na rurálne oblasti, v ktorej bolo zistené že ekonomická situácia v rodine neovplyvňuje priamo dĺžku štúdia dievčat, ale naopak z priaznivej ekonomickej situácie profitujú chlapci. Zatiaľ čo dĺžka štúdia u chlapcov priamo závisí na dostatočných financiách rodiny, odhladnuc na ich študijný výkon, dĺžka štúdia u dievčat je závislá na ich študijných výsledkoch, či vzdelaní matky a budúcich očakávaní dosiahnutého vzdelania jej dcéry (Zhang a kol. 2007, s. 154).

4.5. Programy na podporu vzdelávania žien

Problémy s implementáciou politiky v kombinácii s uznaním súvislosti medzi statusom žien a úrovňou pôrodnosti upriamili pozornosť na stále pretrvávajúci problém nerovnosti v pohlaviach či už vo vzdelaní alebo v postavení v spoločnosti. To sa znovu týka primárne rurálnych oblastí, v ktorých sú stále silno zakorenené preferencie mužského pohlavia. V rámci podpory vzdelávania žien však v Číne existujú organizácie, ktoré zabezpečujú rovnaké práva pre ženy na získanie vzdelania a medzi najvýznamnejšie patria neziskové organizácie „Project Hope“ a „Spring Buds Project“. Tieto organizácie vznikli v roku 1989 za účelom pomoci chudobným deťom, primárne dievčatám, v dosiahnutí minimálne druhého stupňa vzdelania a takisto vybudovania primárnych škôl v chudobných častiach krajiny. Práve vďaka týmto organizáciám bolo skoro 3,7 miliónom dievčat z chudobnejších rodín umožnené dokončiť aspoň povinnú 9-ročnú dochádzku (Bing 2020). Významná je aj organizácia „Educating Girls of Rural China“, ktorá bola založená v roku 2005, a ktorej hlavným cieľom je podporiť mladé ženy z vidieku vo vzdelaní a poskytnúť im možnosti pre ich osobný a kariérny rast. Organizácia od založenia sponzorovala viac ako 1400 žien počas ich stredoškolského a vysokoškolského štúdia, z ktorých 99 % úspešne ukončilo štúdium. (EGRC 2021).

Záver

Cieľom tejto práce bolo zistiť do akej miery a či vôbec mala populačná politika zavedená v roku 1979 vplyv na zlepšenie situácie žien vo vzdelaní. Výsledky skúmania tejto práce indikujú, že medzi jednotlivými skúmanými kohortami dochádzalo k výraznému znižovaniu nepomeru medzi mužským a ženským pohlavím, pričom v niektorých stupňoch vzdelania po roku 1980 bol nepomer medzi pohlaviami minimálny a v niektorých prípadoch dokonca ženské pohlavie prevyšovalo to mužské.

Populačná politika bezpochyby určitým spôsobom prispela k participácii žien v školách, avšak výraznou mierou ovplyvnila primárne dievčatá žijúce v mestách. Vyplýva to z faktu, že mestské časti Číny sú nielen viac ekonomicky rozvinuté, ale takisto sociálne vyspelejšie, čo sa napríklad odráža na znížení zaujatosti voči ženskému pohlaviu, ktoré bolo dlhé stáročia zásadným faktorom pre stanovenie ideálnej štruktúry rodiny. Spolu s prísnu kontrolou dodržiavania populačnej politiky sa teda dá očakávať, že dievčatá narodené v mestách mohli naplno využívať finančné zdroje rodičov, a tým pádom aj získať lepšie vzdelanie.

Na základe získaných dát však vyplýva, že k znižovaniu nepomeru pohlaví vo vzdelaní dochádzalo aj v rurálnych oblastiach. Z iných štúdií bolo potvrdené, že rurálne oblasti boli však na začiatku 21. storočia charakteristické ešte stále silne pretrvávajúcimi tradičnými hodnotami a presvedčením väčšieho prínosu mužského potomka, čo sa samozrejme odrážalo aj v diskriminácii žien a v preferenciách rodičov alokovať finančné prostriedky práve do vzdelania syna. Vyššia participácia žien vo vzdelaní môže byť teda primárne podporená zavedenou povinnou 9-ročnou dochádzkou či vzniknutými organizáciami, ktorých hlavným cieľom bola podpora práve takýchto diskriminovaných dievčat. Z dát však tiež vyplýva, že v terciárnom vzdelaní obyvateľstva obcí dochádza k prevyšovaniu ženského pohlavia nad mužským, čo môže signalizovať postupné vytrácanie tradičného vnímania potreby vzdelávať ženy. Na druhej strane je potrebné brať do úvahy fakt, že dáta ČŠÚ zahŕňajú len registrovaných obyvateľov, čoho následkom môže byť skresľovanie reálneho počtu žien. Ako už ale bolo spomenuté, počas Politiky jedného dieťaťa mnoho detí, vo väčšine prípadov dievčat, nebolo pri narodení registrovaných, a tým pádom ani nemali možnosť získať vzdelanie. Síce sa teda podľa oficiálnych štatistík počet žien vo vzdelaní zvýšil a rodová nerovnosť znížila, je ale otázne, koľko narodených a nevzdelaných dievčat v Číne skutočne žije.

Resumé

This thesis examines the impact of population policy on women's education in China. The first part of the thesis offers an overview of the historical context of the One Child Policy and the development of women's education influenced in China by the persistent Confucian ideology.

Based on the compiled data and analysis of other studies related to the topic of this thesis, it was found that the Population Policy did indeed have a positive impact on greater female participation in schools across the country. We hypothesize that this was primarily reflected in the urban parts of China and because of the near-zero gender bias.

While the results indicate that significant improvements have also occurred in rural areas, it is essential to consider the existing phenomenon of "missing girls" that has occurred in these areas and which has resulted in these girls not having the opportunity for an education.

Zoznam prameňov a literatúry

- BAILEY, Paul J. *Gender and Education in China: Gender discourses and women's schooling in the early twentieth century*. New York: Routledge, 2007, 246 s. ISBN 978-0-203-96499-6.
- BANISTER, Judith. Implications and quality of China's 1990 census data. *China State Council and National Bureau of Statistics (ed.)*. Beijing: China Statistics Press, 1994. [cit. 2021-2-7].
- BING, Kang. National efforts to promote girls' education have paid off. *China Daily* [online]. 1981, 2020-12-29. ISSN: 0253-9543. [cit. 2021-6-17]. Dostupné z: <https://global.chinadaily.com.cn/a/202012/29/WS5fea6dafa31024ad0ba9f1dc.html>
- CAI, Yong a William LAVELY. China's Missing Girls: Numerical Estimates and Effects on Population Growth. *The China Review* [online]. The Chinese University of Hong Kong Press, 2003, 3(2), 13-29 [cit. 2021-5-31]. ISSN: 1069-5834. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/23461902?seq=1#metadata_info_tab_contents
- CAI, F. a G. WAN. Studies on income inequality and poverty in transition China: What do we know and what we should know? In: F. Cai a G. Wan, ed. *Income inequality and poverty in transition China* [online]. Beijing: Social Science Academic Press. 2006, , 1-22 [cit. 2021-5-31].
- China Power Team. Does China have an aging problem? *China Power* [online]. Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies, 2004, February 15, 2016 [cit. 2021-1-24]. ISSN: 1024-4131. Dostupné z: <https://chinapower.csis.org/aging-problem>
- CLARKE, Aileen. See How the One-Child Policy Changed China. *National Geographic* [online]. November 13, 2015 [cit. 2020-12-3]. ISSN: 1931-1524. Dostupné z: <https://www.nationalgeographic.com/history/article/151113-datapoints-china-one-child-policy>
- COALE, Ansley J. Excess Female Mortality and the Balance of the Sexes in the Population: An Estimate of the Number of "Missing Females." *Population and Development Review* [online]. Population Council, Sept 1991, 17(3), 517-523 [cit. 2021-2-7]. ISSN 1728-4457. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/1971953?seq=1#metadata_info_tab_contents
- COALE, Ansley J. a Judith BANISTER. Five Decades of Missing Females in China. Proceedings of the American Philosophical Society [online]. American Philosophical Society, Dec., 1996, 140(4), 421-450 [cit. 2021-4-30]. ISSN 0003-049X. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/987286>
- Constitution of the People's Republic of China* (Ústava Čínskej ľudovej republiky). December 4, 1982. [cit. 2021-2-15]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/4c31ea082.html>
- Compulsory Education Law of the People's Republic of China* (Zákon o povinnom vzdelaní ČLR). The State Council of the People's Republic of China, April 12, 1986. [cit. 2021-6-15]. Dostupné z: http://english.www.gov.cn/archive/laws_regulations/2014/08/23/content_281474983042154.htm#:~:text=The%20Compulsory%20Education%20Law%20of%20the%20People%20s%20Republic,go%20into%20effect%20as%20of%20September%201%20202006.

- CROLL, Elisabeth, Penny KANE a Delia DAVIN, ed. *China's One-Child Family Policy*. Palgrave Macmillan UK, 1985. ISBN 978-1-349-17900-8.
- CHEN, Yi a Hanming FANG. The Long-term Consequences of Having Fewer Children in Old Age: Evidence from China's „Later, Longer, Fewer“ Campaign. *University of Pennsylvania Population Center Working Paper* [online]. May 20, 2019 [cit. 2020-12-15]. Dostupné z: https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1033&context=psc_publications
- CHEN, Yuanyuan a Shuaizhang FENG. The education of migrant children in China's urban public elementary schools: Evidence from Shanghai. *China Economic Review* [online]. Elsevier, April 2019, **54**, 390-402 [cit. 2021-6-3]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2019.02.002>
- CHENG, Tiejun a Mark SELDEN. The Origins and Social Consequences of China's Hukou System. *The China Quarterly* [online]. September 1994, 12 February 2009, **139**, 644 - 668 [cit. 2021-01-22]. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1017/S0305741000043083](https://doi.org/10.1017/S0305741000043083)
- DICKER, Lisa. *4 Grandparents, 2 Parents, 1 Daughter: The One Child Policy's Restructuring of Chinese Families and its Positive Impact on Gender Equality*. University of Tennessee, Knoxville, 2014. Senior thesis. University of Tennessee. Dostupné z: https://trace.tennessee.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=2791&context=utk_chanhonoproj
- EGRC, *Educating Girls of Rural China* [online]. Vancouver, 2005 [cit. 2021-6-17]. Dostupné z: <https://egrchina.net>
- FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*. Preložili Martin HÁLA, Jana HOLLANOVÁ, Olga LOMOVÁ. Praha: Lidové noviny, 1998, 656 s. ISBN 8071062499.
- FARRELL, Kyle a Hans WESTLUND. China's rapid urban ascent: an examination into the components of urban growth. *Asian Geographer* [online]. Routledge, May 24, 2018, **35**(1), 85-106 [cit. 2021-6-2]. ISSN 2158-1762. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10225706.2018.1476256>
- FU, Qiang a Qiang REN. Educational inequality under China's rural - urban divide: the hukou system and return to education. *Environment and Planning A* [online]. Institute of Population Research, 2010, **42**(3), 592-610 [cit. 2021-6-15]. ISSN 1472-3409. Dostupné z: [doi:10.1068/2Fa42101](https://doi.org/10.1068/2Fa42101)
- GAO, Xiongya. Women Existing for Men: Confucianism and Social Injustice against Women in China. *Race, Gender & Class* [online]. Jean Ait Belkhir, Race, Gender & Class Journal, 2003, **10**(3), 114-125 [cit. 2021-2-25]. ISSN 0112-6652. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41675091>
- GOODBURN, Charlotte. Migrant Girls in Shenzhen: Gender, Education and the Urbanization of Aspiration. *The China Quarterly* [online]. Cambridge University Press, 20 May, 2015, **222**, 320-338 [cit. 2021-6-15]. ISSN 1468-2648. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/china-quarterly/article/abs/migrant-girls-in-shenzhen-gender-education-and-the-urbanization-of-aspiration/0F2EB729D6697C4A9D86DFE40F0D7876>
- GRAHAM, Maureen J., Ulla LARSEN a Xiping XU. Son Preference in Anhui Province, China. *International Family Planning Perspectives* [online]. Guttmacher Institute, Jun.,

- 1998, **24**(2), 72-77 [cit. 2021-5-31]. ISSN 0014-7354. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/2991929?seq=1#metadata_info_tab_contents
- GREENHALGH, Susan. *Just One Child: Science and Policy in Deng's China*. Berkeley: University of California Press, 2008. ISBN 978-0-520-25339-1.
- GREENHALGH, Susan. Sexual Stratification: The Other Side of "Growth with Equity" in East Asia. *Population and Development Review* [online]. Population Council, Jun., 1985, **11**(2), 265-314 [cit. 2021-6-23]. ISSN 1728-4457. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/1973489?seq=1#page_scan_tab_contents
- HESKETH, Therese. Selecting sex: The effect of preferring sons. *Early Human Development* [online]. 2011, **87**(11), 759-761 [cit. 2021-2-7]. ISSN 1872-6232. Dostupné z: doi:10.1016/j.earlhumdev.2011.08.016
- HO, Clara Wing-Chung. The Cultivation of Female Talent: Views on Women's Education in China during the Early and High Qing Periods. *Journal of the Economic and Social History of the Orient* [online]. Brill, 1995, **38**(2), 191-223 [cit. 2021-2-1]. ISSN 1568-5209. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3632515>
- HU, Anning. Ancestor Worship in Contemporary China: An Empirical Investigation. *China Review* [online]. The Chinese University of Hong Kong Press, Spring 2016, February 2016, **16**(1), 169-186 [cit. 2021-1-27]. ISSN 1069-5834. Dostupné z: <http://www.jstor.com/stable/43709965>
- HULL, Terence H. Recent Trends in Sex Ratios at Birth in China. *Population and Development Review* [online]. Population Council, Mar., 1990, **16**(1), 63-83 [cit. 2021-2-25]. ISSN 1728-4457. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/1972529?seq=1#metadata_info_tab_contents
- JOHNSON, Kay Ann. *Women, the Family and Peasant Revolution in China*. Chicago: The University of Chicago Press, 1983. ISBN 0-226-40187-1.
- LAVELY, William, Xiao ZHENYU, Li BOHUA a Ronald FREEDMAN. The Rise in Female Education in China: National and Regional Patterns. *The China Quarterly* [online]. Cambridge University Press, Mar., 1990, **121**, 61-93 [cit. 2021-5-24]. ISSN 1468-2648. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/654063?seq=1#metadata_info_tab_contents
- LEE, Ming-Hsuan. The One-Child Policy and Gender Equality in Education in China: Evidence from Household Data. *Journal of Family and Economic Issues* [online]. New York: Springer, 2012, Oct 28, 2011, **33**(1), 41-52 [cit. 2021-5-31]. ISSN 1058-0476. Dostupné z: doi:10.1007/s10834-011-9277-9
- LEE, Ming-Hsuan. Schooling and Industrialization in China: Gender Differences in School Enrollment. *Comparative Education Review* [online]. The University of Chicago Press, May 2014, **58**(2), 241-268 [cit. 2021-5-31]. ISSN 1545-701X. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/675380>
- LEPORE, Remy. *Chinese Women in the Early Twentieth Century*. Boulder, 2019. Undergraduate Honors Thesis. University of Colorado, Department of History.
- LI, Danke a Mun C. TSANG. Household Decisions and Gender Inequality in Education in Rural China. *China: An International Journal* [online]. Sep., 2003, **1**(2), 224-248 [cit. 2021-6-23]. ISSN 0219-8614. Dostupné z: doi:10.1142/S0219747203000153
- LI, Hongbin, Juntian YI a Junsen ZHANG. Estimating the Effect of the One-Child Policy on the Sex Ratio Imbalance in China: Identification Based on the Difference-in-

- Differences. *Demography* [online]. Springer, 2011, November 2010, **48**(4), 1535-1557 [cit. 2021-1-23]. ISSN 1533-7790. Dostupné z: doi:10.1007/s13524-011-0055-y
- LIANG, Xiaoyan. *CHINA: CHALLENGES OF SECONDARY EDUCATION*. World Bank, 2001. [cit. 2021-3-27]. Dostupné z: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/788771468771678465/pdf/multi0page.pdf>
- LIN, Jiling. Evolution of the Confucian Concept of Women's Value in Recent Times., *Chinese Education & Society* [online]. Routledge, 2000, **33**(6), 15-23 [cit. 2021-3-27]. ISSN 1944-7116. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2753/CED1061-1932330615>
- LIU, Jane a Marilyn CARPENTER. Trends and Issues of Women's Education in China. *The Clearing House* [online]. Taylor & Francis, Jul-Aug., 2005, **78**(6), 277-281 [cit. 2021-3-23]. ISSN 0009-8655. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/30192128?seq=1#metadata_info_tab_contents
- LU, Yao. Education of Children Left Behind in Rural China. *Journal of Marriage and Family* [online]. 2012, **74**(2), 328-341 [cit. 2021-6-23]. ISSN 1741-3737. Dostupné z: doi:10.1111/j.1741-3737.2011.00951.x
- MANNINEN, Mari. *Secrets and Siblings: The Vanished Lives of China's One-Child Policy*. London: Zed Books, 2019. ISBN N 978-1-78699-735-7.
- MAO, L. *On Chinese education history*. [online]. Beijing: Educational Science Publisher, 1984. [cit. 2021-3-20].
- MARKS, Robert B. *China: An Environmental History: World Social Change*. 2nd edition. Rowman & Littlefield, 2017. ISBN 9781442277892.
- MARVALOVÁ, Veronika. *One Child Policy in China: The Negative and Positive Effects*. 2018. B.A. Essay. University of Iceland, School of Humanities, Chinese Studies.
- MILWERTZ, Cecilia. *Accepting Population Control: Urban Chinese Women and the One-child Family Policy*. London: Curzon Press, 1997. ISBN 0-7007-0437-X.
- NBSC. *Zhongguo 2010 Nian Renkou Pucha Ziliao* (Populačný cenzus Čínskej ľudovej republiky z roku 2010). Beijing: China Statistics Press, 2010. Dostupné z: www.stats.gov.cn/tjsj/pcsj/rkpc/6rp/indexch.htm
- NBSC. *China Statistical Yearbook 1999*. Beijing: China Statistics Press, 2000. Dostupné z: <http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/yearlydata/YB1999e/index1.htm>
- NBSC. *China Statistical Yearbook 2012*. Beijing: China Statistics Press, 2013. Dostupné z: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2012/indexeh.htm>
- QU, H. A review of population theoretical research since the founding of the People's Republic of China. *Population Research* [online]. 1988, 5(1) [cit. 2020-12-3]. PMID: 12281752.
- ROMANO, Michael J., Kristen THONE, William STREITWIESER a Mary MARTIN. *Regents Exams and Answers: Global History and Geography 2020*. New York: Kaplan, 2020. ISBN 978-1-5062-5407-4.
- ROSENLEE, Li-Hsiang Lisa. *The Question of Female Literacy and the Virtue of Women's Speech*. ROSENLEE, Li-Hsiang Lisa. *Confucianism and Women: A Philosophical Interpretation*. New York: State University of New York Press, 2006. ISBN 978-0-7914-6749-7.
- ROSENLEE, Li-Hsiang Lisa. *Confucianism and Women: A Philosophical Interpretation*. New York: State University of New York Press, 2006. ISBN 978-0-7914-6749-7.

- SETTLES, Barbara H., SHENG, Xuewen, Yuan ZANG a Jia ZHAO, ed. The One Child Policy and Its Impact on Chinese Families. In: CHAN, Kwok-bun. *Handbook of Families in Chinese Societies*. New York: Springer, 2013, s. 627-646. ISBN 978-1-4614-0266-4. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/978-1-4614-0266-4>
- SHI, Yaojiang a John KENNEDY. Delayed Registration and Identifying the “Missing Girls” in China. *The China Quarterly* [online]. Cambridge University Press, 15 November 2016, **228**, 1018-1038 [cit. 2021-1-22]. ISSN 1468-2648. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1017/S0305741016001132](https://doi.org/10.1017/S0305741016001132)
- SHU, Xiaoling. Education and Gender Egalitarianism: The Case of China. *Sociology of Education* [online]. 2004, **77**(4), 311-336 [cit. 2021-5-24]. ISSN 1939-8573. Dostupné z: [doi:10.1177/003804070407700403](https://doi.org/10.1177/003804070407700403)
- SNYDER, Mary. *Governmental Control and Cultural Adaptation: A Comparison Between Rural and Urban Reactions to China's Fertility Control Policies* [online]. 2000 [cit. 2021-3-31]. Dostupné z: <https://www.reed.edu/Luce/documents/SnyderLuceReport.pdf>. Henry Luce Foundation.
- UN DESA (United Nations Department of Economic and Social Affairs). *World population ageing 2013*. New York (NY): UN DESA. 2013 Dostupné z: <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2013.pdf>
- Unicef (United Nations International Children’s Emergency Fund). *Figure 1.9 Sex ratio at birth, 1982–2017*. Unicef. ISSN: 1812-8882. Dostupné z: <https://www.unicef.cn/en/figure-19-sex-ratio-birth-19822017>
- YEH, Anthony Gar-on a Xueqiang XU. Globalization and the urban system in China. In: LO, Fu-chen a Yue-man YEUNG, ed. *Emerging World Cities in Pacific Asia*. Tokyo: United Nations University Press, 1995. ISBN 978-92-808-0907-7. [cit. 2021-03-31]. Dostupné z: <https://archive.unu.edu/unupress/unupbooks/uu11ee/uu11ee00.htm>
- VEECK, Ann, Laura FLURRY a Naihua JIANG. Equal Dreams: The One Child Policy and the Consumption of Education in Urban China. *Consumption Markets & Culture* [online]. Routledge, 2003, **6**(1), 81-94 [cit. 2021-5-31]. ISSN 1477-223X. Dostupné z: [doi:10.1080/10253860302697](https://doi.org/10.1080/10253860302697)
- WASSERSTROM, Jeffrey. Resistance to the One-Child Family. *Modern China* [online]. Sage Publications, July 1984, **10**(3), 345-374 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/189020>
- WHYTE, Martin King a William L. PARISH. *Urban Life in Contemporary China*. New edition. Chicago: University of Chicago Press, 1984. ISBN 978-0226895499.
- WHYTE, Martin King a S. Z. GU. Popular Response to China's Fertility Transition. *Population and Development Review* [online]. Population Council, Sep., 1987, **13**(3), 471-493 [cit. 2021-5-31]. ISSN 1728-4457. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/1973135?casa_token=GspugYKToncAAAAA%3AR2iORjHqjUMKRABzUTpa-N2xSMjXY24kq1s96_9_rlmbPSCE-62OsLH59pfHRFG4Y02We2GlfKXkQDYnjceXBdmX1QWjNgbwjUQGnjnR9UIAHfMgENs&seq=1#metadata_info_tab_contents
- WONG, Yin Lee. Women's Education in Traditional and Modern China. *Women's History Review* [online]. Routledge, 1995, **4**(3), 345-367 [cit. 2021-3-23]. ISSN 1747-583X. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09612029500200092>

- World Bank. *China. Long-Term Development Issues and Options. A World Bank Country Economic Report*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1985. Dostupné z: <https://core.ac.uk/reader/215935142>
- XING, Zhigang. Population policy will stay for now. *China Daily* [online]. October 3, 2008 [cit. 2021-3-22]. ISSN: 0253-9543. Dostupné z: http://www.chinadaily.com.cn/china/2008npc/2008-03/10/content_6520786.htm
- ZENG, Yi, Ping TU, Baochang GU, Yi XU, Bohua LI a Yongpiing LI. Causes and Implications of the Recent Increase in the Reported Sex Ratio at Birth in China. *Population and Development Review* [online]. Population Council, 1993, June 1993, **19**(2), 283-302 [cit. 2021-1-22]. ISSN 0098-7921. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2938438>
- ZHANG, Junsen. The Evolution of China's One-Child Policy and Its Effects on Family Outcomes. *Journal of Economic Perspectives* [online]. 2017, **31**(1), 141-160 [cit. 2020-12-17]. ISSN 1944-7116. Dostupné z: <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdf/10.1257/jep.31.1.141>
- ZHANG, Yuanting, GOZA, Franklin W. Who will care for the elderly in China? A review of the problems caused by China's one-child policy and their potential solutions. *Journal of Aging Studies* [online]. United States, 2006, **20**(2), 151-164 [cit. 2020-12-15]. ISSN: 0890-4065. Dostupné z: doi:10.1016/j.jaging.2005.07.002
- ZHANG, Alice. Understanding China's Former One-Child Policy. *Investopedia* [online]. Dec 19, 2020 [cit. 2021-3-22]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/articles/investing/120114/understanding-chinas-one-child-policy.asp>
- ZHANG, Yu. A touch of class. *Global Times* [online]. Beijing: People's Daily, 7. 1. 2014 [cit. 2021-3-9]. Dostupné z: <https://www.globaltimes.cn/content/836197.shtml#:~:text=The%20first%20Chinese%20Dfunded%20and,had%20untied%20their%20bound%20feet.>
- ZHU, W X. The One Child Family Policy. *Archives of Disease in Childhood* [online]. 1 June 2003, **88**, 463-464 [cit. 2021-2-15]. ISSN 0003-9888. Dostupné z: <https://adc.bmj.com/content/archdischild/88/6/463.1.full.pdf>
- Zhonghua renmin gongheguo renkou yu jihua shengyu fa* (中华人民共和国人口与计划生育法) čl. 18, 19. (Zákon o plánovanéj reprodukcií obyvatel'stva ČLR). Vydaný Všečínským zhromaždením ľudových zástupcov 9. funkčného obdobia v roku 2001 [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: http://www.gov.cn/banshi/2005-08/21/content_25059.htm?fbclid=IwAR1Rg76fN1KEuS02HbXWHc0qkF0fWI8w5rSjGhTIAhJVYIBnsW148cWvRAc

Zoznam grafov

Graf 1 Pomer pohlaví pri narodení v rokoch 1982 – 2017 (počet mužov na 100 žien) .	16
Graf 2 Počet negramotných obyvateľov v roku 2010 podľa vekových skupín	26
Graf 3 Percento negramotných žien prevyšujúcich počet negramotných mužov vo veľkomestách, mestách a obciach podľa vekových skupín v roku 2010.....	27
Graf 4 Zloženie obyvateľstva s najvyšším dosiahnutým primárnym vzdelaním.....	28
Graf 5 Percento žien prevyšujúcich počet mužov s najvyšším dosiahnutým primárnym vzdelaním vo veľkomestách, mestách a obciach.....	29
Graf 6 Zloženie obyvateľstva s najvyšším dosiahnutým sekundárnym vzdelaním nižšieho stupňa.....	30
Graf 7 Percento mužov prevyšujúcich počet žien s najvyšším dosiahnutým sekundárnym vzdelaním nižšieho stupňa vo veľkomestách, mestách a obciach.....	31
Graf 8 Zloženie obyvateľstva s najvyšším dosiahnutým sekundárnym vzdelaním vyššieho stupňa	32
Graf 9 Percento mužov prevyšujúcich počet žien s najvyšším dosiahnutým sekundárnym vzdelaním vyššieho stupňa vo veľkomestách, mestách a obciach.....	33
Graf 10 Zloženie obyvateľstva s najvyšším dosiahnutým terciárnym vzdelaním prvého stupňa	34
Graf 11 Percento mužov prevyšujúcich počet žien s najvyšším dosiahnutým terciárnym vzdelaním prvého stupňa vo veľkomestách, mestách a obciach	35
Graf 12 Zloženie obyvateľstva s najvyšším dosiahnutým terciárnym vzdelaním druhého stupňa.....	35
Graf 13 Percento mužov prevyšujúcich počet žien s najvyšším dosiahnutým terciárnym vzdelaním druhého stupňa vo veľkomestách, mestách a obciach	36